

Konferentie
Nederlandse
Religieuzen

knr

bulletin

jaargang 24 • nummer 3 • december 2021

Redactioneel

Samen op weg gaan, dat is de rode draad in dit Bulletin. Samen op weg gaan naar een synodale kerk; het motto van de komende Bisschoppensynode waarvan het proces afgelopen oktober is opgestart en dat afgesloten wordt met de daadwerkelijk Bisschoppensynode in het najaar van 2023. Alle conferenties van religieuzen zijn uitdrukkelijk uitgenodigd een bijdrage te leveren. Begin 2022 zal de KNR dan ook starten met webinars en bijeenkomsten om met religieuzen en andere betrokkenen in gesprek te gaan over de vragen die er liggen. In dit Bulletin een interview met Myriam Wijlens die deel uitmaakt van het secretariaat van de Synode en meer informatie over de plannen van de KNR rond de Synode.

Samen op weg gaan, is ook wat Pierre Humblet deed met jonge mensen die hun roeping wilden onderzoeken. Nu hij binnenkort met pensioen gaat, blikt hij terug op ruim 22 jaar inzet voor religieuzen en zoekenden via de KNR. In dit nummer vertellen verschillende religieuzen ook zelf weer over hun eigen zoektocht en over wat voor hen de kern van het religieuze leven is.

En ook de drie wijzen gingen samen op weg. De ster achterna, op zoek naar het Kind. Niet wetend waar de tocht zou eindigen en wat zij zouden vinden, maar vol vertrouwen. En zo gaan ook wij komend jaar samen op weg: op weg met het proces rond de Synode; op weg in deze onzekere tijden, waarin corona blijft dreigen en we niet weten welke maatregelen volgen; op weg naar een toekomst waarin we niet weten hoe het religieuze leven in Nederland er precies uit zal zien. Maar steeds vol vertrouwen in God die voor ons uit gaat en onze toekomst is.

Bestuur en medewerkers van de KNR wensen u allen een Zalig Kerstmis en een gezegend 2022

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1569-9447) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt drie maal per jaar. Door middel van dit bulletin wil de redactie religieuzen in Nederland en belangstellenden informeren over ontwikkelingen die zich afspelen in de wereld der religieuzen in brede zin. De redactie behoudt zich het recht voor om toegezonden kopij in te korten. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt een exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van commissies van de KNR het blad. Afzonderlijke gemeenschappen en individuele religieuzen kunnen het bulletin op aanvraag toegezonden krijgen. Artikelen mogen met bronvermelding overgenomen worden. Om dit blad toe te kunnen sturen, bewaart de KNR uw adresgegevens. Wij doen dat zorgvuldig. Indien u het Bulletin niet langer wenst te ontvangen kunt u zich afmelden via communicatie@knr.nl. Een interactieve vorm van dit blad is te vinden op de website www.knr.nl.

Illustratie voorzijde: De aanbidding der herders, Jan Havicksz. Steen, 1660 - 1679, Rijksmuseum

Vormgeving en lay-out: Vormweijis, Nijmegen

KNR-afdeling communicatie, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch

Redactiesecretariaat/Eindredactie: Erica Op 't Hoog

T: 073 – 6921321, **E:** communicatie@knr.nl

www.knr.nl / www.religieuzen.nl / www.bewogenheid.nl

Het volgende nummer van het KNR-bulletin verschijnt in april 2022

► Sluitingsdatum van kopij: 22 februari 2022

inhoud

In beeld	4
• In de ontmoetingen laat God zich zien – <i>Een terugblik op ruim twintig jaar inzet voor roeping en vorming</i>	4
• De invloed van corona op de online presentie van de religieuzen	8
• Bestuurswisselingen & Eeuwige professies	11
Projecten	12
• Kind en spiritualiteit	12
• AMA-dag 2021: <i>Een blik terug en een blik vooruit</i>	15
Religieus leven vandaag	17
• De keuze om geloof en kerk centraal te stellen! – <i>Op weg naar een theologie van het religieus leven</i>	
• Broeder, zuster wie ben je?	20
• Religieus leven vandaag – <i>bronteksten uit verschillende religieuze tradities...</i>	24
Synode	26
• Bisschoppensynode voor een synodale Kerk	26
• De Kerk van God wordt in synode bijeengeroepen – <i>Een gesprek met Myriam Wijlens</i>	29
Varia / korte berichten	32
• Takecarebnb wint KNR-Waarderingsprijs • Dochters van de Goddelijke Voorzienigheid Sittard vierden 200-jarig jubileum met boek en expositie • Gespreksvragen bij Missiebrief BEMIN • Webinars over religieus leven met toekomst • Vraag en aanbod • Diocesane dag voor religieuzen Den Bosch	
Column	37
• Een herfstachtig visioen	37
Boeken en beelden	38
• Vrijheid & Verwarring • Portretten van de Norbertinessen • Werken van Liefde	
• Met de moed der hoop	39
Agenda	40

“In de ontmoetingen laat God zich zien”

Een terugblik op ruim twintig jaar inzet voor roeping en vorming

Pierre Humblet werd in 1999 gevraagd secretaris te worden voor de SNPR, de toen nog afzonderlijke conferentie voor de priesterreligieuzen. Hij was geen onbekende omdat hij sinds 1986 werkzaam was bij het TBI met herbronningsprojecten voor verschillende religieuze instituten. Op 16 december neemt hij afscheid van KNR en TBI vanwege zijn pensioen. Hij blikt terug op ruim 22 jaar inzet voor de KNR. Bedachtzaam en weloverwogen zijn woorden kiezend, vertelt hij over de inzet voor met name roeping en vorming en het ondersteunen van mensen op hun zoektocht naar een vorm van religieus leven.

Je begon als secretaris SNPR, maar in de loop der tijd is jouw hoofdtaak naar roeping en toekomst van religieus leven verschoven. Hoe is dat zo gegaan?

“Toen ik in 1999 begon was het secretariaat van de commissie roepen een beperkte taak die ik erbij mocht doen. De commissie was niet erg actief aan de weg aan het timmeren. In het begin vroeg dat ongeveer een halve dag in de week. Geleidelijk aan is dat uitgegroeid tot mijn hoofdtaak. Dat werd versneld toen de samenwerkingsverbanden opgingen in de ene KNR en er geen aparte secretaris meer was voor de SNPR. Wel ben ik daarna – met een onderbreking – het Overleg Priesterreligieuzen blijven ondersteunen.

Eind jaren '90 van de vorige eeuw was de tijd rijp om roeping weer bespreekbaar te maken. Lange tijd was daar een zekere huiver voor. Frater Wim Verschuren cmm is hierin een enorme kartrekker geweest. Hij en enkelen van de anderen toonden een nieuwe durf om roeping onder de aandacht te brengen en de religieuzen weer op een nieuwe manier present te stellen in onze maatschappij.

Er bleek behoefte aan meer verbinding onder de religieuze instituten die met toekomst van religieus leven wilden bezig zijn. Dit leidde tot de platformbijeenkomsten die van 2002 tot 2012 twee maal per jaar werden georganiseerd. Grote bijeenkomsten met zo'n honderd deelnemers over thema's als roeping, het omgaan met geassocieerden en lekenbewegingen, en rond alternatieve vormen van religieus leven. Maar geleidelijk groeide in de Commissie Roepen het besef dat deze platformbijeenkomsten te breed werden. We wilden meer specifieke

aandacht voor roeping en vorming. Daarom zijn we in plaats daarvan de Atelierdagen gaan organiseren, speciaal voor de roepings- en vormingsverantwoordelijken.”

En dat heeft uiteindelijk geleid tot het Huis van de Roeping?

“Vanuit de commissie roepen tot religieus leven groeide er samenwerking met de bisdommen binnen het IRO, het interdiocesaan roepingenoverleg. Hierdoor werd de aandacht voor roeping en vorming niet langer beperkt tot onze bijeenkomsten, maar ook meer structureel naar buiten gericht.

Ook het maken van een KNR-website heeft daar een rol in gespeeld. Rond het jaar 2000 was er in Nederland over roeping nog maar weinig te vinden op het internet. Ik vond het belangrijk dat de KNR ook een website zou krijgen. Religieus leven mag gezien worden. Samen met Will van de Ven, Ad Leijns en Miranda Roijers zijn we heel eenvoudig begonnen en hebben we deze site geleidelijk verder uitgebouwd, waarbij mijn zoon Koen voor de techniek zorgde.

Daardoor kwamen er al snel ook persoonlijke vragen bij de KNR terecht en hadden we een vorm nodig om daar antwoord op te geven. Dat is uiteindelijk het Huis van de Roeping geworden. Een aantal jaren hadden we met zo'n veertig personen contact rond hun roepingsvragen. Vaak bleef dat beperkt tot mail- of telefooncontact, of één of twee verkennende gesprekken, maar voor sommige mensen was meer nodig. Dan riepen we vaak de hulp in van een geestelijk begeleider en kon een zoektocht wel twee jaar duren.

● Pierre Humblet

Als mensen met een vraag komen is niet altijd meteen helder wat ze nodig hebben en waar zij daarvoor terecht kunnen. Met oriënterende gesprekken proberen we erachter te komen waarheen we kunnen doorverwijzen. Terugkoppeling inbouwen is op dit pad belangrijk. Het stimuleert zoekenden om daadwerkelijk aan de slag te gaan met hun vragen. Als er geen terugkoppeling is, wordt het proces een eenzaam avontuur en bloedt zo'n verlangen vaak dood.

Met wat voor vragen komen mensen?

Vaak is het geen concrete vraag, maar meer: ‘ik voel iets van aantrekking tot... en wat moet ik daarmee?’ Zo'n gevoel kan ontstaan bij een bezoek aan een klooster, de ervaring meer nodig te hebben dan wat een parochiegemeenschap te bieden heeft, of bij een bepaalde cursus. Als iemand dan bij een nadere kennismaking met een klooster wel het gevoel krijgt dat hij of zij daar gezien wordt en meer vindt, kan dat vragen oproepen. Maar vaak is er een grote drempel en een lange weg te gaan. Het is een uitkomst om dan naar een goede geestelijk begeleider te kunnen doorverwijzen.

Religieus talent wordt in onze tijd echter vaak niet herkend. Het ontbreekt in onze kerken en in de samenleving aan mensen die de onderliggende vragen zien en jongeren op het spoor kunnen zetten van religieus leven. Dat was ook het thema van het IRO-congres ‘Beter Horen’ een paar jaar geleden. In iedere parochie en kloostergemeenschap zou iemand moeten zijn die speciaal oog heeft voor wie meer nodig heeft dan het gewone, iemand die roeping herkent.

Het is iets dat je gegeven is, zoals talent voor muziek. Je kunt nog zo hard oefenen; als je geen muzikaal talent hebt, zul je nooit een groot muzikant worden. Dat geldt ook voor religiositeit. Je hebt een innerlijke religiositeit nodig om je roeping te kunnen ontdekken. Wat die roeping is kan verschillend zijn. Het is een glijdende schaal. Op welke plek je uiteindelijk terecht komt is secundair. Het gaat er in eerste instantie om dat iemand geraakt is

door God. Dat gaat vooraf aan de vorm. Die is van zoveel meer factoren afhankelijk. Er zijn veel meer vormen dan alleen het kloosterleven om je geraaktheid gestalte te geven.

Voor roepingsverantwoordelijken en voor de KNR is het belangrijk dat we het romantische beeld van het kloosterleven bijstellen. Pas als die romantiek eraf is kan zo'n roeping zich uitzuiveren. Wie in het dagelijkse leven veel eenzaamheid ervaart moet dat niet ontvluchten door in te treden. Juist in een kloostergemeenschap kan het leven ook heel eenzaam zijn.

We moeten het accent op de goede plek leggen: het centraal stellen van de Godsrelatie. Spelen het evangelie en het volgen van Christus een belangrijke rol in je leven?

Wanneer zich iemand meldt met interesse in kloosterleven en steeds zegt ‘ik wil’, kan dat een indicatie zijn dat de roeping niet heel sterk is. Het gaat namelijk juist niet om wat iemand zelf wil. Het is iets wat van buitenaf komt, dat je ondanks jezelf moet doen. Het komt – anders gezegd – vanuit je diepste zelf, maar het is lastig om echt vanuit je diepste zelf te leven.

Ik heb veel mooie en goede gesprekken met deze zoekers gehad en deed juist dat met veel genoegen. Ik heb er veel van geleerd, van de bewogenheid en van de weg die mensen gaan met vallen en opstaan. Het is bijzonder dat je een stukje mag meelopen op deze intieme zoektocht.

Er komt geen opvolger voor jou binnen het bureau KNR, hoe gaat het nu verder met het Huis van de Roeping?

Het Huis van de Roeping is niet het Huis van Pierre. Het is van meet af aan het doel geweest om ons als stafmedewerker van het Huis steeds meer overbodig te maken. We hebben door middel van het Atelier van het Huis van de Roeping geprobeerd een netwerk van religieuzen op te bouwen die elkaar kennen, elkaar de bal toespelen en zoekenden kunnen begeleiden. Ik heb daar vertrouwen in. Er is een grote bewogenheid en betrokkenheid onder de vormingsverantwoordelijken. De belangrijkste

taak voor de KNR is het vindbaar maken van de plekken, informatie geven over het religieuze leven en de mogelijkheden daarbinnen bekend maken. De KNR is een eerste loket dat doorverwijst naar religieuzen die iemand verder kunnen helpen. De website zal daarop nog verder ingericht worden.

Naast organisatorisch was je vooral ook heel inhoudelijk bezig met roeping en vorming. Hoe belangrijk is die inhoud voor jou? Ook in het werk bij de SNPR zaten al veel inhoudelijke aspecten rond thema's als missie en pastoraat. Als er geen inhoudelijke kant aan had gezeten, had ik die keuze destijds ook niet gemaakt. Bij de teksten die ik schreef en de bijeenkomsten die ik organiseerde gebruikte ik altijd een Bijbeltekst als motto en uitgangspunt. Dat is voor mij een persoonlijke inspiratiebron, maar Bijbel en Evangelie horen ook bij het wezen van het religieuze leven, als vorm van evangelisch leven. Het gebruik van die teksten geeft mij een spoor van verdieping. God laat zich zien in deze verhalen en het is boeiend hoe parallel daaraan God hier en nu gebeurt in het dagelijkse (religieuze) leven. Als iets dat steeds tussen de kieren door zichtbaar wordt. Die wortels van dat religieuze leven moeten zichtbaar blijven.

Een andere belangrijke taak waar jij je mee bezighield waren de peilingen. Welke ontwikkelingen zijn er te zien? Het is opvallend dat het aantal geroepenen al jaren lang min of meer stabiel is gebleven. Het lijkt te haperen in

het proces tot aan de eerste gelofte. Daar is de uitval soms hoog. Dat wisselt wel per gemeenschap. Het kan te maken hebben met de eerste selectie. Hoe graag je ook mensen binnen hebt, die eerste selectie is erg belangrijk. Het gaat daarbij niet alleen om de religieuze bewogenheid, maar ook om de vraag of iemand geschikt is voor het gemeenschapsleven. Is iemand leerbaar en begeleidbaar? Kan iemand goed op eigen benen staan en kan iemand een weerwoord accepteren? Als voor een kandidaat het leven zelf al moeilijk is, dan geldt dat zeker ook voor het leven in een gemeenschap.

Aan de andere kant zie ik ook dat redelijk vitale gemeenschappen soms toch de nodige flexibiliteit missen. Als je jonge mensen toelaat in je gemeenschap vraagt dat om verruiming van je denkbeelden en om een meegroeien met de tijd. Dat kan heel zwaar zijn. Veel religieuzen van de oudere generatie zijn gevormd door het Tweede Vaticaans Concilie en hebben dat als een opluchting ervaren. Voor jongeren is dat als ervaring niet meer voor te stellen.

Zijn er oplossingen te vinden voor deze oorzaken? De valkuil is juist om hierin oplossingsgericht te denken. Wat nodig is, is het relativeren van de gegroeide vormen. De zeventigplussers van nu hebben destijds ook naar andere vormen gezocht en de bakens verzet. In de huidige tijd proberen jongeren dat ook. Dat kan een pijnlijk proces zijn. Het gaat er niet zozeer om dat de bakens

Beeld van de laatste Atelierdag waar Pierre bij betrokken was. Er wordt niet alleen gesproken maar er zijn ook andere werkvormen. Foto: broeder Fer van der Reijken

Pierre zorgde bij veel bijeenkomsten voor muzikale ondersteuning met zijn gitaar

weer terug gezet worden door de jongeren, zoals sommigen dat misschien zien. Ik zie het meer als een accentverschuiving naar kanten van het kerkelijke en religieuze leven die onderbelicht zijn geweest de laatste decennia, zoals bijvoorbeeld de rozenkrans en de aanbidding. Uit de wereldkerk zijn deze vormen nooit weggevoerd, maar in onze westerse samenleving zijn ze een tijd lang minder gewaardeerd geweest.

De vraag is of je elkaar ondanks dergelijke verschillen de ruimte kunt geven. Kan ik ook de ander in mijzelf een plek geven en zelf meer naar het midden lopen? Het omgaan met deze verschillen heb ik altijd belangrijk gevonden. We moeten ons de vraag blijven stellen hoe inclusief we kunnen en willen zijn. Hoe geven we ook de nieuwere religieuze instituten het gevoel dat ze er ten diepste bij horen? Hoe geven we ruimte aan het religieuze leven in al zijn veelkleurigheid en verscheidenheid? Het is belangrijk dat elke uiting van de Geest een plek krijgt. De Geest is levend en is verslaafd aan verandering. Die schrikt niet terug voor nieuwe dingen.

Hoe kijk je terug op ruim 22 jaar werken bij de KNR? Wat ga je missen en wat ga je nu doen met de tijd die je krijgt?

Ik heb een enorme waardering voor de bewogenheid en de samenhang onder de collega's van het bureau. De werksfeer is warm en er is grote bereidheid om voor elkaar klaar te staan. Dat ga ik zeker missen. Dat geldt

zeker ook voor de religieuzen zelf, bij wie ik me altijd thuis en gezien heb gevoeld.

Wat me het meest bij zal blijven zijn de talrijke ontmoetingen, vaak in de wandelgangen, waarbij God kenbaar werd op zijn kwetsbaarst. Het religieuze leven komt tot stand als God zich laat ontmoeten.

Ik probeer de tijd die nu vrijvalt niet meteen in te vullen. Ik kijk wat op mij afkomt en wat mij vreugde geeft. Voor een groot deel zal dat tijd en aandacht zijn voor mijn echtgenote en mijn kinderen en kleinkinderen. Maar ik blijf me verbonden voelen met de religieuzen, ook door mijn betrokkenheid bij de Karmel.

Tot slot: hoe zie je de toekomst van het religieuze leven?

Ik ben een grenzeloze optimist en blijf vol hoop. Sociologisch gezien is het steeds onwaarschijnlijker dat religieus leven gaat groeien. Het oppikken van religieuze signalen wordt steeds minder vanzelfsprekend. Maar de mens is ongeneeslijk religieus en de Geest blijft werken. Het aantal instituten en het aantal geprotesten zal afnemen, maar er blijft altijd een basis die onuitroeibaar is, met daaromheen mensen die bewogen raken.

ERICA OP 'T HOOG

De invloed van corona op de online presentie van de religieuzen

Wat voor heel Nederland geldt, geldt ook voor de religieuze instituten in Nederland. Corona heeft een enorme impact gehad in de afgelopen twee jaar. Zowel voor de oudere religieuzen die leven in woonzorgcentra, kloosterverzorgingshuizen of een vergelijkbare setting als voor de jongere vitale gemeenschappen. Het religieuze leven zoals zij dat dagelijks leven, was vaak niet meer mogelijk.

Naast invloed op het dagelijkse leefden, had het ook invloed op de wijze waarop religieuzen aanwezig zijn in onze samenleving. Verschillende ordes en congregaties vonden manieren om online toch present te blijven. Hieronder een aantal voorbeelden.

Livestreams

Het gastenwerk is voor veel ordes en congregaties zowel een belangrijke bron van inkomsten als een onderdeel van hun charisma. Gasten ontvangen, mensen tijdelijk mee laten leven, het bieden van stilte en bezinning. Het zijn allemaal activiteiten die vorm geven aan het charisma. Tevens vormen ze voor een deel ook een bron van inkomsten. Door de coronamaatregelen gingen de gastenverblijven en bezinningscentra op slot. Echter zoals in diverse parochies gebeurde, boden ook enkele kloosters en abdijen de mogelijkheid om via een livestream (een deel van) de vieringen te volgen. In eerste instantie vooral bedoeld voor de vaste bezoekers van die vieringen, zodat zij toch mee konden vieren en verbonden bleven. Al snel bleek echter dat dit ook andere kijkers trok. In het begin was het soms wat primitief en met zeer eenvoudige middelen (mobiele telefoons of één kleine camera). Toen echter bleek dat de situatie langer zou gaan duren, werd er op veel plaatsen geïnvesteerd in betere middelen. De livestreams boden niet alleen de mogelijkheid de gebruikelijke vieringen te volgen, maar ook enkele bijzondere vieringen, zoals professies, priester- en abtswijdingen, en uitvaarten. Dat gold ook voor de herdenkingsviering voor de gestorven religieuzen die in september 2020 werd gehouden vanuit de Sint

Janskathedraal in 's-Hertogenbosch. Bij de viering was slechts plaats voor zo'n honderd religieuzen, maar velen baden mee via de livestream die ook door Omroep Brabant en de KRO werd uitgezonden.

Op het moment dat de maatregelen worden versoepeld maken kloosters verschillende keuzes. Enkele stoppen met de livestreams omdat ze de mensen graag weer verwelkomen in hun kloosterkerk, anderen kiezen ervoor om door te gaan met de livestreams omdat ze daarmee ook een ander publiek bereiken dat niet (meer) in de kerk komt.

Webshops

Naast de gastenverblijven gingen ook de klooster- en abdijs winkels dicht. Verschillende kloosters ontdekten in deze tijd het belang van een goede webshop en andere vormen van digitale verkoop. De acties om de norbertinessen van 10.000 flessen wijn af te helpen en de verkoop van het dreigende kaasoverschot bij de trappisten haalden de landelijke media en met groot succes. Alles was in no time uitverkocht.

Bezinningsaanbod Jezuiten

Een groot aantal orden en congregaties was ook voor corona al actief op internet. Velen hebben een website met informatie en digitale nieuwsbrieven. Voor enkelen was internet

een manier om ook verdieping en bezinning aan te bieden. Bekend voorbeeld daarvan zijn de jezuïeten die een aantal jaren geleden al gestart zijn met o.a. het online magazine Ignis met artikelen, columns en verhalen vanuit de Ignatiaanse spiritualiteit. Vaak aansluitend bij de actualiteit of ter bezinning. Daarnaast boden de jezuïeten via 'Bidden onderweg' de mogelijkheid voor meditatieve podcasts en online retraites, bijvoorbeeld in de veertigdagentijd. Op het moment van de eerste lockdown in maart 2020, reageerden zij direct met extra aanbod op hun websites. De bezoekcijfers schoten de lucht in. Soms met 600%. Er werd speciaal materiaal ontwikkeld: podcast-, video- en tekstmateriaal om mensen te helpen bij het bidden thuis, om hen tips te geven over hoe ze in hun geloof kracht konden vinden om hier in het bijzonder mee om te gaan. Een 'Brief van Ignatius van Loyola die ons op mystieke wijze bereikt heeft' is wereldwijd gegaan en is in alle mogelijke talen vertaald. Voor de digitale retraite met zo'n 20.000 deelnemers waren geen fysieke uitwisselingsgroepjes mogelijk. Daarom werden er extra bijeenkomsten per zoom aangeboden waaraan telkens meerdere honderden mensen deelnamen. Nadien werd de YouTube hiervan door gemiddeld 2.000 mensen bekeken.

Dominicanen

Ook de dominicanen waren al redelijk actief op het internet, met een website en wekelijkse nieuwsbrieven. Op de website kwam de rubriek 'ondertussen in...' waarin de gemeenschappen van dominicanen, dominicanessen en lekendominicanen de lezers op de hoogte hielden van het wel en wee in de eerste coronaweken.

Vieringen vanuit de kloosters in Zwolle en Huissen werden altijd al via een livestream uitgezonden. Onder een aantal betrokkenen ontstond het idee dat het volgen van een viering via een beeldscherm toch een andere beleving geeft dan actief meedoen. Daarom heeft een werkgroepje rond een aantal momenten zoals de Paaswake een thuisliturgie opgesteld met teksten en geluidsopnames.

Dominicanen zoeken altijd al naar andere vormen van verkondiging. Er bestonden al wekelijkse radiominiaturen bij het radioprogramma 'Zin in weekend'. Korte beschouwingen van enkele minuten. In de veertigdagentijd volgden meer korte gesproken beschouwingen van leden van de dominicaanse familie (paters, zusters en lekendominicanen). Ook hiervoor was grote belangstelling. Er waren zo'n 600 abonnees en alle opnames werden wel 11.000 keer afgespeeld.

Op diverse plaatsen is ervoor gekozen om een deel van het bezinningsaanbod online te gaan aanbieden. Dat gebeurde o.a. bij de dominicanen in Huissen en bij de Abdij van Egmond. De belangstelling was groot, dikwijls waren er meer deelnemers dan er bij een fysieke bijeenkomst zouden zijn geweest en het leidde vaak tot veel reacties. Met name bij de adventsserie, die vanuit Klooster Huissen werd aangeboden, werd duidelijk dat juist ook mensen die niet zo'n beeld hadden van Advent erdoor geraakt zijn.

Monnik worden.

Omdat je meer wilt.
Een leven van stilte, soberheid en solidariteit.
De eerste stap is een verlangen dat blijft.
Gun jezelf een keuze die tijd krijgt om te rijpen.

Meld je aan als e-novice van abdij Koningshoeven.

www.enovice.nl

 Abdij Koningshoeven **eNovice**

Poster eNovice

In Egmond bleven de broeders door hun 'digitale spirituele impulsen' contact houden met hun volgers zelfs op het moment dat zij allen door corona getroffen waren, waardoor zij ook veel steun ontvingen.

eNovice

Abdij Koningshoeven kwam in de coronatijd met eNovice, een 'digitaal noviciaat'. Al lange tijd was duidelijk dat de kennis over het religieuze leven bij mogelijke geïnteresseerden soms erg minimaal was. eNovice is een manier om online deze kennis wat te vergroten en geïnteresseerden te helpen bij het goed onderzoeken

en formuleren van hun motivatie. Op de website wordt door middel van filmpjes het hele proces van kennismaking en vorming uitgelegd. Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden voor een tweewekelijkse nieuwsbrief waarin ze meer informatie en opdrachten krijgen die hen kunnen helpen bij het onderzoeken van hun mogelijke roeping. eNovice vervangt dus zeker niet het noviciaat maar gaat vooraf aan het hele proces. De lancering leidde tot een enorme belangstelling van de media en een de hausse van aanmeldingen. Dit is nu gereduceerd tot gemiddeld twee tot drie per week. Het heeft tot nu toe

tot enkele daadwerkelijke aanmeldingen geleid en in het najaar van 2021 startten er twee belangstellenden als postulant, een derde zal binnenkort beginnen.

Toekomst

In de periode dat de regels zijn versoepeld bieden veel kloosters en centra weer allerlei fysieke bijeenkomsten aan. Maar ook het online aanbod blijft. Het bereik is groter en meer divers. Groepen die niet zo snel naar een bezinningsbijeenkomst of retraite zouden komen, worden nu wel bereikt, zeker met de korte (mini)retraites en filmpjes. In de coronatijd is de vraag daarnaar gegroeid. Er is door de kloosters geïnvesteerd in middelen en kennis en het zou zonde zijn dat nu weer in de kast te gooien.

Corona heeft in die zin ook kansen geboden. Het heeft, in ieder geval bij een deel, van de religieuzen de opvatting versterkt dat zij ook in de digitale wereld present moeten zijn, willen zij gezien blijven worden in onze samenleving. De digitale wereld kan de fysieke ontmoetingen tussen mensen niet vervangen, maar kan wel een goede aanvulling zijn. Voorwaarde is wel dat het op een professionele en goede manier gebeurt. In het begin werden slechte filmpjes en geluid bij livestreams nog wel geaccepteerd.

Om nu tussen het enorme 'spirituele aanbod' waar ook veel commerciële partijen meespelen, zichtbaar te blijven, zal het aanbod inhoudelijk en technisch goed moeten zijn. Dat vraagt wellicht om meer investeringen, maar ook om samenwerking. Nu het er op lijkt dat corona nog een tijd bij ons zal blijven en het doorgaan van fysieke bijeenkomsten onzeker kan zijn, is het goed om daar, misschien ook gezamenlijk in KNR-verband, eens verder over na te denken en uit te wisselen.

ERICA OP 'T HOOG

Foto: Kevin Gonzalez, Unsplash

Bestuurswisselingen

Bestuur KNR

Tijdens de Algemene Vergadering van 4 november waren er vijf bestuursleden aftredend. Zuster Mary Ringnald was na twee termijnen niet meer herkiesbaar en nam afscheid. De overige vier – abt Bernardus Peeters, zuster Monica Raassen, zuster Sara Böhmer en zuster Ancilla Martens – werden herkozen voor een tweede termijn.

Het voltallige bestuur bestaat nu uit:

- Abt Bernardus Peeters, voorzitter
- Zuster Monica Raassen, vice-voorzitter
- Zuster Sara Böhmer, penningmeester
- Pater Mark-Robin Hoogland, secretaris
- Zuster Melina Polo, lid
- Zuster Ancilla Martens, lid
- Broeder Bram Hommel, lid

Zusters van Christus Verlosser

- Zuster Gabriëlle Westhovens, overste

Congregatie van de H. Geest

- Pater Marcel Uzoigwe, provinciaal overste
- Pater Jules Habets, lid
- Pater Callistus Offor, lid

Paters Passionisten

- Pater Mark-Robin, provinciaal overste
- Pater Tiny Thomassen, eerste consultor en tevens waarnemend provinciaal
- Pater Josef Ohagen, tweede consultor

Priesters van het H. Hart van Jezus

- Pater Koos de Rooij, regionaal overste
- Pater Wim Halters, vice-regionaal overste
- Pater Lambert Croimans, lid
- Broeder Jos Vrancken, lid

Dominicanen Nederland

- Pater René Dinklo, provinciaal overste
- Pater Jozef Essing, lid
- Pater Leo Oosterveen, lid
- Pater Richard Steenvoorde, lid
- Pater Michael-Dominique Magielse, lid
- Pater Stefan Mangnus, lid

Franciscanessen van Heythuysen

Per 1 januari 2022 bestaat het bestuur uit:

- Zuster Katharina Kluitmann, provinciaal overste
- Zuster Marie-Claire Vogt, raadslid
- Zuster Elisa Ackermans, raadslid

Congregatie Missiezusters Dienaressen van de Heilige Geest (SSpS)

- Zuster Celine Padinjareannasseril, provinciaal leidster
- Zuster Shyny Joseph, bestuurslid
- Zuster Elsy Varghese, bestuurslid

Zusters van de H. Juliana van Falconieri

- De heer Floris Bunschoten, algemeen administrator

Eeuwige professies

Trappisten van Abdij Onze Lieve Vrouw van Koningshoeven

- Broeder Jakobus Reinerink

Dominicanen

- Broeder Stefan Ansinger

Projecten

Kind en spiritualiteit

Oblimon is een samenwerkingsverband van onderwijsbegeleiders voor levensbeschouwing en identiteit. Vier jaren op rij organiseerde Oblimon met succes de 'Dag van de Kinderspiritualiteit'. De deelnemers waren enthousiast: ze werden gevoed door de inhoud van de lezingen en de workshops. Daarnaast inspireerde hen de ontmoeting met andere werkers op het levensbeschouwelijke gebied. Door dit enthousiasme ontstond het verlangen om structureel meer activiteiten rond kinderen en hun spirituele ontwikkeling te kunnen organiseren. Om dat mogelijk te maken en hiervoor financiële middelen te zoeken is besloten een stichting op te richten. Mei 2020 was het zover: de Stichting Kind en Spiritualiteit was een feit!

Er is in Nederland en omringende landen veel belangstelling voor de spiritualiteit van kinderen, en heel veel mensen zijn er beroepshalve of als vrijwilliger mee bezig. Er is onder die mensen een grote behoefte aan ontmoeting, kennis, uitwisseling en scholing. Mensen die beroepshalve met kinderen werken in bijvoorbeeld onderwijs en zorg, en spiritualiteit belangrijk vinden, voelen zich vaak een eenling. Vrijwilligers in geloofsgemeenschappen twijfelen vaak aan

hun eigen competenties om kinderen te begeleiden in hun spirituele ontwikkeling. En voor beide groepen geldt dat ze voor vormen van scholing sterk in een kring blijven zitten van de eigen beroepsgroep of de eigen levensbeschouwelijke stroming. "Wij willen verschillende mogelijkheden bieden tot leren en 'breder kijken', aan veel meer mensen dan we tot nu toe met de Dag van de Kinderspiritualiteit hebben bereikt," vertelt projectcoördinator Liesbeth Vroemen.

"Een van die manieren is het tijdschrift 'Soul to Soul'. Een Engelstalig, digitaal magazine, dat twee maal per jaar zal uitkomen. Het proefnummer dat eind 2020 verscheen is ruim 1300 keer bekeken. De redactie bestaat uit mensen van Oblimon en de International Association for Children's Spirituality (IACS). Liesbeth: "Aansluitend bij het uitkomen van een nieuwe Soul to Soul willen we steeds een online bijeenkomst organiseren met een auteur, waarbij

lezers vragen kunnen stellen en in gesprek gaan."

Aandacht voor spiritualiteit is onmisbaar

Volgens de stichting Kind en Spiritualiteit is aandacht voor de spiritualiteit van kinderen en jongeren onmisbaar voor hun welzijn, voor hun sociale ontwikkeling en die van de samenleving. Liesbeth: "Helaas biedt de huidige maatschappij vaak weinig gelegenheid om kinderen en jongeren daarin te begeleiden. Spiritualiteit kan verbonden zijn aan een godsdienst, maar is dat niet noodzakelijkerwijs. Spiritualiteit zien wij als een relationeel bewustzijn: het besef van en het zoeken naar verbondenheid met het eigen innerlijk, met andere mensen, met de aarde, vorige generaties en de Ander/het goddelijke. Het is van wezenlijk belang dat er mensen zijn die kinderen en jongeren de ruimte bieden om de zoektocht naar die verbondenheid in alle vrijheid te kunnen gaan."

Het internationale verdrag van de Rechten van het Kind erkent expliciet, dat alle kinderen recht hebben op spiritueel welzijn en de hulp van volwassenen bij hun spirituele ontwikkeling. Liesbeth: "In Nederland lijkt het een verwaarloosd recht. Het dominante idee lijkt te zijn dat spiritualiteit privé is, en een keuze. Het hoort bij levensbeschouwelijke stromingen en gemeenschappen, en wie zijn kind iets wil bieden op dit gebied moet maar naar een kerk, moskee of yogacentrum gaan. In de praktijk betekent dat, dat een groeiende groep kinderen geen toegang heeft tot vormen van begeleiding en vorming op spiritueel gebied, en dat spiritualiteit ten onrechte geen algemeen aanvaard aandachtspunt is in onderwijs en zorg.

Dag van de Kinderspiritualiteit 2022

De eerstvolgende Dag van de Kinderspiritualiteit wordt gehouden op 28 januari 2022. Thema is 'Van nature spiritueel'.

Kinderen zijn van nature spiritueel, dat is een opvatting die door de meeste hedendaagse onderzoekers van kinderspiritualiteit gedeeld wordt. Opvoeding en cultuur spelen een grote rol in hoe kinderen zich hierin ontwikkelen en hoe ze een taal vinden voor hun ervaringen, vragen en inzichten. Maar het begint bij iets wat er 'van nature' is.

Tijdens deze dag wordt gezocht naar de balans tussen 'met rust laten' en 'begeleiden'. Is er zoiets als 'natuurlijke spiritualiteit', en wat is dat dan? Wat zijn natuurlijke vindplaatsen van spiritualiteit voor kinderen, en bronnen die ze spontaan opzoeken? Wat doet bijvoorbeeld 'in de natuur zijn' en vrij spelen met hun innerlijk? En hoe zit dat met opvoeders: wanneer verstoren zij een natuurlijk proces? Hoe kunnen zij kinderen helpen in contact te blijven met hun eigen natuurlijke bronnen als ze groter worden?

Meer informatie: www.oblioni.nl

Foto links: Artem Kniaz, unsplash

Foto boven: Melissa Askew, unsplash

Uitwisseling is belangrijk tijdens de Dag van de Kinderspiritualiteit

Onderwijs

“De aandacht die er op het moment is in het onderwijs gaat naar zaken die met spiritualiteit geassocieerd worden, zoals concentratie, mindfulness, of ‘voor je passie kiezen’. Het weerspiegelt een trend in de samenleving, waarbij aan spirituele tradities ontleende technieken en inzichten ingezet worden om productiever te zijn, minder gestrest of meer volstaan. ‘Spiritualiteit’ als middel tot persoonlijke effectiviteit dreigt een versterking te zijn van onze huidige gerichtheid op succes, presteren, en ‘likes’ verzamelen. Dit is een trend waar wij kritisch tegenover staan. Aandacht voor spiritualiteit betekent aandacht voor heel het kind, voor dat wat het kind drijft, vitaal maakt en een weg in het leven laat vinden. Dat is persoonlijk, maar niet individueel. ‘Relationeel bewustzijn’ is dat wat ons motiveert om goed te zijn voor de ander, de natuur en de

gemeenschappen waarvan we deel uitmaken. Naar onze opvatting is zorg voor de spiritualiteit van kinderen broodnodig, maar in de praktijk krijgt het weinig aandacht en ruimte. Kinderen groeien op in een samenleving die alles bekijkt in termen van nut, economische waarde en efficiëntie.”

Over grenzen

“De vele vormen van aandacht voor kinderspiritualiteit zijn in ons land sterk verbonden aan specifieke levensbeschouwelijke stromingen. Mensen gaan voor de ontwikkeling van hun werk te rade bij leermeesters en onderzoekers die tot de eigen stroming behoren, of het nu gaat om moslims, antroposofen of beoefenaars van mindfulness. Dat lijkt ons niet goed voor kinderen. De volwassenen die met hen werken blijven rond het onderwerp spiritualiteit vaak opgesloten in hun eigen bubble.

Wij willen mogelijkheden scheppen voor ontmoeting, uitwisseling en kritische dialoog over grenzen heen. Daarbij denken we aan grenzen tussen beroepsgroepen, tussen levensbeschouwelijke stromingen, tussen praktijk en wetenschap en tussen landen. De komende tijd willen we vooral het interreligieuze en het internationale karakter van onze activiteiten uitbreiden.”

Activiteiten

“De jaarlijkse Dag van de Kinderspiritualiteit in Nijmegen blijft een centraal punt in ons programma,” vertelt Liesbeth. “Hoewel we dit jaar, vanwege corona, de mogelijkheden hebben ontdekt van webinars en online workshops, hechten onze deelnemers grote waarde aan een jaarlijkse dag waarbij ze in alle rust zich in een onderwerp kunnen verdiepen en daarbij energie en inspiratie opdoen door elkaar te ontmoeten, samen te eten en informeel met elkaar te kunnen napraten. We verwachten en streven ernaar dat de dag een bescheiden groei zal doormaken in aantal deelnemers. We gaan actief werven in de grensregio en in relevante Vlaamse netwerken. Daarnaast willen we ervoor zorgen dat onderdelen van de dag een breder publiek bereiken, bijvoorbeeld door de openingslezing ook online aan te bieden.”

AMA-dag 2021: Een blik terug en een blik vooruit

Wie een leven redt, redt heel de wereld, het openingslied van de AMA-dag op 24 september sloeg de spijker op zijn kop. In de Mariënkroon in Nieuwkuijk kwamen vertegenwoordigers van religieuze ordes en congregaties samen om stil te staan bij het werk van Mensen met een Missie en haar missionaire wortels. Wie een leven redt, redt heel de wereld is precies waar dat op neer komt volgens een van de bezoekers: “Ook al kun je de droom niet volledig bewerkstelligen, het is oké. Ook kleine bijdragen maken een enorm verschil in het leven van mensen.”

Na een jaar van onderbreking vanwege de COVID19-pandemie, werd eind september de traditie van de jaarlijkse bijeenkomst van de Adviescommissie Missionaire Activiteiten (AMA) hervat. Dit is het moment waarop wordt gereflecteerd en geëvalueerd hoe de missionaire wortels van Mensen met een Missie nog steeds de basis vormen voor het werk dat we nu doen. Met een gezelschap van ongeveer veertig vertegenwoordigers van religieuze ordes en congregaties, stond gedurende de dag het thema ‘werken in landen met repressieve regimes’ centraal. Het was het startpunt voor een dag vol dialoog en interactie.

De dag werd ingeleid met een terug- en een vooruitblik. Ter opening stak Paul Bergmans, interim-voorzitter van de AMA-commissie, drie kaarsen aan: één voor COVID19-slachtoffers onder de religieuzen, één voor COVID19-slachtoffers onder de lokale samenwerkingspartners en een kaars voor de hoop op vrede in de toekomst. Rick van der Woud, directeur van Mensen met een Missie, lichtte toe hoe er binnen Mensen met een Missie werd omgegaan met de pandemie: “Toen de wereld stilstond keken we naar onze wortels en naar de toekomst. Wat is vrede en verzoening? Welke overtuigingen leiden tot geweld?” Deze bezinning leidde tot persoonlijke, spirituele groei,

verdieping van relaties en nieuwe inzichten. Dit resulteerde uiteindelijk in een tienjarenkompas, waarmee we richting geven aan onze inzet voor een gelijkwaardiger wereld zonder geweld en discriminatie.

Nieuw programma in Irak

Programmaverantwoordelijke Janneke Stegeman vertelde tijdens haar presentatie over het nieuwe programma in Irak en Koerdistan en hoe belangrijk de mensen met een missie daar zijn: “Onze samenwerkingspartners in Irak zetten zich met hart en ziel in voor verandering. Elke keer als ik ze spreek, voel ik enorm veel energie en motivatie.” In Irak en Koerdistan proberen we met lokale jongeren de zwaar beschadigde verhoudingen tussen de bevolkingsgroepen in het land weer te herstellen. Daar is grote behoefte aan. Dat bevestigden ook de twee aanwezige muzikanten op de dag. De broers Monir en Nariman Goran brachten niet alleen prachtige muziek ten gehore, maar konden ook uit de eerste hand vertellen over de dramatische situatie in hun land. Ook zuster Yosé Höhne-Sparborth, die veel in Irak is om mensen te begeleiden bij traumaverwerking, deelde spontaan haar ervaringen.

Als afsluiting van het ochtendprogramma nam scheidend AMA-voorzitter Mariëlle Beusmans afscheid

Ontmoeting, uitwisseling en dialoog tijdens de AMA-dag.
Foto's: Alain Baars | Mensen met een Missie

Delen is vermenigvuldigen

De solidariteitsfondsen van de religieuzen

In ons land werken religieuze instituten op verschillende manieren samen, ook op het gebied van het financieel ondersteunen van diverse projecten: AMA, KOS, KNR-PIN en FGBR. Om deze projecten wat meer in beeld te brengen en te laten zien wat er met het geld van de religieuzen gebeurt, heeft de KNR is samenwerking met Mensen met een Missie, een nieuwe brochure uitgebracht. Hierin wordt nog eens toegelicht hoe de verschillende commissies werken en zijn voorbeelden te zien van projecten die ondersteund worden.

Bestellen en meer informatie: secretariaat@knr.nl

met een videoboodschap. Na zich jarenlang te hebben ingezet voor de commissie, is zij door de paters van de Heilige Geest uitgezonden naar het bisdom Same in Tanzania. Daar faciliteert zij net als in eerdere jaren onder meer workshops over goed leiderschap.

Middagprogramma: workshops

Zoals altijd was er in de middag de gelegenheid om te kiezen uit een aantal workshops. In navolging van de introductie tijdens het ochtendprogramma bood de workshop van Janneke Stegeman verdieping in het programma in Irak. Janneke legde uit dat de rol van Mensen met een Missie het ondersteunen van lokale samenwerkingspartners en projecten is. De context in Irak en Koerdistan brengt verschillende uitdagingen met zich mee. Allereerst ligt westerse inmenging zeer gevoelig vanwege historische antecedenten zoals de kolonisatie en de invasie van Irak. Hierdoor is er een spanningsveld ontstaan tussen de nood aan buitenlandse steun en wantrouwen jegens westerse intenties. Daarnaast zijn etniciteit, religie en politiek sterk met elkaar verweven in Irak.

In ons programma gaan we deze uitdagingen aan, door met interreligieuze samenwerking het (onderlinge) vertrouwen weer op te bouwen. Zo bouwen we voort op de historische dialoog tussen christenen en moslims die lange tijd heeft bestaan in het land. Op verschillende plekken brengen we samen met lokale samenwerkingspartners religieuze leiders met elkaar in gesprek. Waar dit nog een brug te ver is, brengen we bijvoorbeeld jongens en meisjes samen die spelenderwijs leren over de geschiedenis van het conflict en elkaar religies.

Zuid-Soedan

Programmaverantwoordelijke Muna Handulle van Mensen met een Missie

was nét een paar uur terug van een werkbezoek aan Zuid-Soedan, toen ze tijdens de AMA-dag een presentatie gaf over het land. Geïnspireerd vertelde ze over haar ontmoetingen met de samenwerkingspartners in Juba en Malakal. Samenwerkingspartner Upper Nile Religious Initiative for Peace and Reconciliation werkt aan harmonie in de gemeenschappen, de zusters van DMI werken vooral met mensen aan traumaverwerking en het zetten van de volgende stap in hun leven. Hier spelen de microkredieten en groepen van de Village Savings and Loan Association een essentiële rol in. De groepen en kredieten worden beheerd door de gemeenschappen zelf, wat zorgt voor meer zelfstandigheid. Met de kredieten krijgen mensen een kans om een onderneming te starten en te laten groeien. (Meer daarover in het Bulletin 2021-1).

Het bezoek aan Malakal zal Muna nooit meer vergeten. De situatie daar is zeer wankel en kwetsbaar. De stad is verwoest, huizen zijn verlaten, kapot, onbewoonbaar. Ondanks dat de aanwezige VN de rust moet bewaren, vallen er nog regelmatig doden en is er geweld tussen de verschillende bevolkingsgroepen van Dinka, Nuer, Shilluks en andere groepen. Er heerst veel wantrouwen en er is te weinig samenwerking. Hoewel de situatie weinig hoopvol is, ziet Muna wel degelijk perspectief. "We zoeken aansluiting bij mensen die wél hoop hebben op verandering. Aan hen vragen we wat ze van ons nodig hebben. Daarnaast werken we via kerkelijke en andere kleine organisaties aan educatie. Dat mensen vaak in kampen leven maakt onderwijs moeilijk, maar we zien dat kleine initiatieven wel echt helpen."

De toekomst van AMA

In een derde workshop spraken we over de toekomst van de AMA-commissie. Het wordt steeds moeilijker om de AMA-commissie te

bemensen; religieuzen worden steeds ouder en de vitale leden onder hen worden overvraagd. Internationaal is er een veel grotere groep van religieuzen die nog lange tijd een zinvolle bijdrage kunnen leveren aan een eigentijdse invulling van missie. Dit zou een welkome versterking betekenen voor de AMA-commissie en past ook goed bij het voornemen van AMA om mensen uit het Zuiden (nog) meer stem te geven. Het kan omgekeerd voor de Nederlandse religieuzen ook een inspiratie zijn om meer mee te krijgen van de ideeën die wereldwijd leven. Na een korte introductie kwam er een levendige gedachtewisseling op gang met de aanwezige deelnemers. Belangrijke punten waren: blijvende betrokkenheid van de Nederlandse religieuzen, liefst door hun lijfelijke aanwezigheid in de commissie, naast de internationale leden. Een nauwere band met de KNR zou ook een optie zijn, daar zijn de religieuzen immers direct vertegenwoordigd. Ook zou het goed zijn om te kijken in de kringen van buitenlandse missionarissen in Nederland en de (zelfstandige) provincies van Nederlandse congregaties in het buitenland. Rick betuigde zijn dank voor de rijke uitwisseling, die zeker meegenomen gaat worden in de verdere uitwerking van het plan voor de internationalisering van de AMA-commissie.

We blikken terug op een verrijkende dag vol dialoog. Het was hartverwarmend om bij elkaar te komen tijdens AMA-dag, na een jaar waarin fysiek contact vrijwel niet mogelijk was. We kijken ernaar uit om elkaar volgend jaar weer te ontmoeten.

YOËLLE PIERIK
MENSEN MET EEN MISSIE

Religieus leven vandaag

De keuze om geloof en kerk centraal te stellen!

Op weg naar een theologie van het religieus leven

In het beleidsplan 2021-2025 heeft de KNR de intentie verwoord om een theologie van het religieuze leven te gaan beschrijven. Het jaarthema 2021 staat in het licht van dit voornemen. Het is de bedoeling te starten vanuit de beleving van het religieuze leven door leden van instituten die nu verenigd zijn binnen de KNR. De beleving is de concretisering van het ideaal en kan goed gebruikt worden om te verhelderen hoe de theologie van het religieuze leven anno 2021 gestalte krijgt. De theologische omschrijving van het religieuze leven blijft op deze wijze dicht bij de praktijk. In dit Bulletin komen voor de derde keer dit jaar diverse religieuzen hierover aan het woord. Simon Evers had een gesprek met frater Niek Hanckmann (49). Enkele korte reflecties op het jaarthema van andere religieuzen leest u op de volgende pagina's.

Op vrijdag 8 oktober ging ik naar het generaal van de fraters van Tilburg waar frater Niek zijn kantoor heeft voor zijn werkzaamheden als lid van het generaal bestuur van zijn Congregatie. Niek laat mij het grote huis zien dat gebouwd is in de stijl van de Bossche school. Momenteel is het huis te groot voor het aantal fraters dat erin verblijft. Een gedeelte van het huis is dan ook verhuurd.

Hoe is je roeping ontstaan?

Zolang ik mij kan herinneren voelde ik een band met God. Ik ben opgegroeid in Noord-Limburg en beleefde daar het katholieke leven van de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw. Ik ging naar de kerk met mijn ouders en ontving de eerste communie en het sacrament van het vormsel. Na het vormsel ging ik niet meer naar de kerk. Ik ben enig kind en van jongs af aan ben ik gewend om dingen alleen te doen. Alleen zijn heb ik altijd prettig gevonden omdat ik dan tijd voor reflectie en bezinning vind. Rond mijn vijftiende realiseerde ik mij dat naar de kerk gaan alleen met Kerstmis en Pasen niet klopte. Ik realiseerde mij dat ik een keuze moest maken: of iets met het geloof doen of er niets meer mee doen. Die laatste optie lag niet echt open. Het geloof had voor mij ook een sociale, familiale dimensie en die wilde ik niet verliezen. Ik koos toen om iets met mijn geloof te gaan doen.

Hoe begon je gestalte te geven aan je roeping?

Op de eerste plaats ging ik elke week naar de kerk. Ik vond de verhalen die daar verteld werden belangrijk. De liturgie sprak mij minder aan en ik wilde ook pertinent geen misdienaar worden. Ik deed wel wat vrijwilligerswerk: ik bediende de diaprojector waarmee de liederen op een scherm werden geprojecteerd. Soms vraag ik me af hoe ik dit heb volgehouden. Eigenlijk weet ik het niet.

Hoe werd je roeping inhoudelijk gevuld?

Ik ging wiskunde studeren in Tilburg om leraar te worden. Ik zocht een kamer en zag een advertentie: 'Alleenstaande heer verhuurt een kamer aan een nette student'. Het bleek een pastoor te zijn die in de pastorie kamers verhuurde aan een aantal studenten. Ik leerde daar een heel ander parochieleven kennen vergeleken met dat van mijn jeugd. Een wereld ging voor mij open. Er waren in die parochie veel vrijwilligers die allerlei taken verrichtten: voorgingen in woord- en communievieringen, catechese gaven, in koren zaten en aan bijbel-leesclubs deelnamen. De parochianen droegen de kerk. Mijn keuze om iets met het geloof te gaan doen op mijn vijftiende snapte ik niet, maar daar leerde ik wat het betekent om bij de kerk te horen. Ik voelde me er thuis! Ik deed mee aan de jongerenvieringen en bereidde soms ook overwegingen voor.

Frater Niek Hanckmann

Hoe werd je roeping concreet?

Ik deed mee met het jongerenpastoraat en leerde daar de ELIM-groep van de fraters van Tilburg kennen. Ik sloot me erbij aan en leerde er mediteren en aandacht voor mensen te hebben. Ik ontmoette er jonge fraters en besefte dat ook ik frater zou kunnen worden. Wat mij boeide was dat de fraters ook op de wereld en de maatschappij betrokken bleven. Ik voelde dat ik bij de fraters van Tilburg een thuis zou kunnen vinden.

Wat is de betekenis van je roeping als frater van Tilburg?

Frater worden was voor mij de keuze dat geloof en kerk centraal mochten gaan staan in mijn leven. Toen ik mijn diploma als leraar wiskunde behaalde had ik een keuze: ik kon frater worden, maar tegelijkertijd had ik een baan aangeboden gekregen in het speciaal onderwijs met een vaste aanstelling. Mijn begeleider, frater Wim Verschuren, raadde mij aan om de baan aan te nemen en niet zo jong al de keuze voor het religieuze leven te maken. Dat was een wijs advies! Eerst kon ik wereldse wijsheid op gaan bouwen alvorens religieuze wijsheid op te doen. Ik heb door die jaren in het onderwijs aan mijn zelfvertrouwen kunnen werken.

Frater Niek tijdens een viering in Kenia

Wanneer trad je uiteindelijk in bij de fraters van Tilburg?

Frater Wim Verschuren raadde mij aan ook elders te gaan kijken. Dat was niet eenvoudig omdat er weinig actief religieus leven voor mannen aanwezig is in Nederland. Verder wist ik ook duidelijk dat ik geen priester wilde worden – ik had toen niet veel met sacramenten en voelde een wijding ook niet als mijn roeping. Uiteindelijk trad ik op 28-jarige leeftijd in bij de fraters op 27 augustus 2000. Met enkele vitale fraters gingen we in Vught wonen.

Wat is religieus leven voor jou?

Op de eerste plaats God centraal stellen! Alle andere dingen vloeien daaruit voort. Op de tweede plaats de gemeenschap centraal stellen. Voor mij is het leven van Jezus en de eerste leerlingen daarbij leidend zoals we dat kunnen lezen in het Evangelie en het boek der Handelingen in de Bijbel. Voor mij is het ongehuwd blijven noodzakelijk om echt als mens verbonden te zijn met anderen binnen een gemeenschap. Celibaat zonder gemeenschappelijk leven heeft voor mij minder betekenis. Ik ga graag alleen met vakantie, maar in mijn dagelijks leven staat de gemeenschap centraal.

...en met medebroeders in Tanzania

Hoe kijk je tegen de huidige tijd wat betreft je eigen religieus leven?

Ik ben de jongste van de congregatie in Nederland. Toen ik intrad had ik de verwachting dat, indien er iedere paar jaar een frater zou intreden, we uiteindelijk met zo'n 20 tot 25 fraters in Nederland zouden leven. Die verwachting is geen waarheid geworden. Het is lastig. Ik vertrouw op de voorzienigheid, de oplossingen zullen wel komen. Op de eerste plaats blijft voor mij de verbondenheid met God staan en die verbondenheid zal ook de basis zijn voor gemeenschappelijk leven met anderen, misschien geen Nederlanders maar buitenlanders. Er komt meer kleur in de gemeenschap.

Ik droom ook wel van gemeenschappen met jonge mensen los van congregaties, maar samen met religieuzen uit diverse congregaties met verschillen wat betreft verantwoordelijkheden naar de eigen congregaties toe.

Hoe beleef jij de toekomst van het religieuze leven in Nederland?

Ik zie het niet verloren gaan. We moeten niet teveel willen organiseren, maar wel onze voelspriet openhouden voor de toekomst. De voorzienigheid wil ik ook ruimte geven. We moeten de voorzienigheid niet in de weg zitten en we moeten ook niet voor haar uit willen lopen.

Wat zijn je concrete opdrachten als frater van Tilburg?

Ik heb twaalf jaar voor de klas gestaan. Nu zit ik in het generaal bestuur van mijn congregatie. Ik probeer dienstbaar te zijn aan mijn medebroeders.

Wat zijn je inspiratiebronnen in jouw religieus leven?

Op de eerste plaats de Schrift. Door dagelijkse Bijbel-lezing en meditatie daarover. Het is een rijke bron van ontmoeting met God.

Op de tweede plaats de Natuur. Ik wandel en tuinier en ik geniet van de Schepping van God. Als je goed kijkt naar die Schepping dan kan dat alleen maar verwondering oproepen.

Op de derde plaats de voorbeelden van de H. Vincentius die de inspiratiebron is voor onze Congregatie en de inspiratie van onze stichter, mgr. Zwijsen. Zij leren mij dat het erom gaat de mensen te dienen.

Wat is je droom voor het religieuze leven in Nederland?

We zijn klein geworden in Nederland als congregatie. Ik houd de droom dat er jonge mensen in Nederland zijn die op religieuze basis gemeenschap willen vormen en

dat actief religieus leven in Nederland toekomst heeft, dat het geleefd wordt. Ik wil dat het doorgaat!

Actief religieus leven is zo de moeite waard – het mag niet verloren gaan omdat er altijd noden in de maatschappij aanwezig zijn waarop dit leven een antwoord is.

Het gesprek met Niek toont een geconcretiseerde inspiratie in een religieus leven dat gekenmerkt wordt door een grote verbondenheid met anderen, fraters en allen die Niek ontmoet. Dit is religieus leven vandaag.

SIMON EVERS

Broeder, zuster wie ben je?

In het kader van het jaarthema 'Religieus leven vandaag. Broeder, zuster wie ben je?' vroegen we een aantal religieuzen om een korte beschouwende tekst te schrijven rond deze vraag. Broeder, zuster wie ben je? Wat is voor jouw de kern van je religieuze leven? Wat maakt jouw leven tot religieus leven? In dit nummer opnieuw vier bijdragen; dit keer van zuster Jolanda Delleman, pater Fons Eppink, zuster Hildegard Koetsveld en pater Jan Laan.

Zuster Jolanda Delleman

Zuster Jolanda Delleman fmm Leven als zuster? Jazeker!

Delen en verbinden; Verdiepen en verbreden. Dat zijn eerste woorden die in me opkomen bij de vraag waar het mij als zuster wezenlijk om gaat in mijn religieuze leven. Ik heb mijn leven ontvangen, gekregen voor niets. Van mijn ouders uiteraard, maar vanaf mijn

geboorte werd dat door hen direct in een breder perspectief geplaatst; op het geboorte kaartje stond: dat "God hen tijdelijk een dochter had toevertrouwd". Toen ik dit, jaren later, ontdekte, heeft het mij nooit meer losgelaten; het is een erfenis die ik met vallen en opstaan probeer me eigen te maken.

De keuze van de congregatie waarvan ik deel uitmaak, heeft er een rol in gespeeld: in het voetspoor van Franciscus van Assisi leven:

- als een universele zuster; openstaan voor wat er op mijn weg komt en er bewust aan werken – in zijn en doen, in actie en contemplatie – samen groeien aan elkaar, door elkaar en voor een groter bereik dan leven in een gesloten kring.
- in gemeenschap; ik kies mijn medezusters niet; ik krijg ze (zoals in onze Constituties staat). We worden aan elkaar gegeven door een God die ons uitnodigt steeds meer gemeenschap te worden. Als groep van zusters maar van daaruit, naar de grotere kring van broeders en zusters wereldwijd. Het is een uitnodiging en een opdracht om steeds te blijven zoeken, te leren van elkaar met vallen en opstaan, in vreugde maar ook met tranen van pijn en onmacht.

Zuster Jolanda Delleman is Franciscanes Missionaris van Maria. Sinds 2014 is zij lid van het generale team van de congregatie, met als standplaats Rome - Italië

Enkele concrete illustraties:

Elk begin van de dag is een heilig moment. Het eerste dat ik doe als ik wakker ben is me bewust zijn dat het leven mij geven is en dat ik daar dankbaar voor ben. Zoals de H. Clara van Assisi zei: "Ik dank u voor de gave van mijn leven". Dit kan ik ook zeggen als ik me niet goed voel, als ik een zware dag tegemoet ga, als ik zorgen heb... Het is vanuit een diepe verbondenheid met Degene die leven geeft, die mij vertrouwt en mij Zijn steun en kracht zal geven die dag te leven als Zijn kind, met Zijn kinderen.

Sprekend met een jonge zuster die voor het eerst van haar leven haar land verliet, kwam het gesprek over de ontdekking van 'dingen anders doen'. Ze kon nu zeggen dat in haar cultuur mensen – dus ook zusters – gewend zijn om hun mening op een harde ongenueanceerde wijze te uiten. Nu had ze het effect ervaren het op een andere manier te doen. Het gaf haar een gevoel van 'minder ego-

Istisch en meer gemeenschap vormend' bezig te zijn; minder afbrekend en meer opbouwend.

Op bezoek in een Aziatisch land, gebeurde het dat ik bij het binnen gaan van een winkeltje, viel. Panniek! Gelukkig was er niets aan de hand. Maar de eigenaresse bracht een stoel en ik werd vriendelijk maar dringend verzocht te gaan zitten, waarna ze me een beker

vol water aanbood. Mijn medezuster keek me aan en zei me: "Drink het niet, je kan er ziek van worden", maar van binnenuit voelde ik dat ik dat niet kon. Want dit was belangrijker: "mijn leven geven" als antwoord op een offer van medemenselijkheid van iemand waarvan ik de taal en achtergrond niet kende, die niet christen was maar waarin ik deze daad herkende als een grondwaarde van mijn bestaan. En zo dronk ik de beker, in het volle bewustzijn van eventuele consequenties.

Foto hManki Kim - Seou, unsplash

Pater Fons Eppink

Pater Fons Eppink mhm De missionaris en de monnik

Van monnik tot missionaris

Gedragen door een verlangen naar stilte en voortgaande verkenning van mijn eigen diepste binnenkant, was ik deze zomer een zestal dagen te gast in de Trappistenabdij van Westmalle in België. Een medegast maakte me attent

op een uitgebreide geschiedenis van deze abdij, ter inzage in de gastenbibliotheek. Dat moest ik zien, want ik wist dat monniken van Westmalle in lang vervlogen dagen een stichting waren begonnen in de regio van Congo waar ik zelf een aantal jaren als missionaris heb mogen werken. En jawel hoor: al grasduinend viel mijn oog op een hoofdstuk met de titel 'Missionerende Abdij'. In geuren en kleuren werden de wederwaardigheden van dit missionaire avontuur uit de doeken gedaan. Over hoe het was begonnen: de bijna bovenmenselijk moeilijke omstandigheden ten tijde van Leopold II's Congo-Vrijstaat. En over hoe het eindigde 25 jaar later: met de toetreding van bijna de voltallige groep daar werkzame monniken – ze hadden ondertussen een hele reeks missieposten opgezet - tot de congregatie van de Missionarissen van het Heilig Hart (MSC). Actieve missionaire inzet kreeg de voorkeur boven een monastiek contemplatieve aanwezigheid.

Het lezen van dit relaas bracht me als vanzelf bij de vraag die me is voorgelegd: 'Waar gaat het u als broeder, zuster, missionaris om in uw religieus leven?'

Van missionaris tot monnik?

Zoals elke missionaris van mijn generatie – ik ben 78 – heb ik jarenlang actief als missionaris mogen werken (voornamelijk in Afrika) in het basispastoraat, onderwijs, de eigen missionaire opleiding en - op bezoek bij collega's als lid van het hoofdbestuur - als bevoorrechte waarnemer van onze eigentijdse 'handelingen van de apostelen'. Hoogtepunt daarbij was ongetwijfeld de ervaring, in Congo, van de

overgang van een door buitenlandse missionarissen aangestuurde kerk, naar een bruisende gemeenschap met een eigen Afrikaans gezicht. Meer en meer ben ik, al wandelend in 'Gods wijngaard', gaan inzien dat de Geest altijd al actief aanwezig is, overal, lang voor de komst van welke missionaris dan ook. Overal is heilige grond. De trage blik van een contemplatief hart ontwaart een aanwezigheid.

Sinds een tiental jaren terug in Nederland blijf ik met verwonderde ogen speuren naar tekens van de altijd verborgen Aanwezige in ons gesecculariseerde landschap. Een missionaire uitdaging zonder weerga. Mijn huidige taak als beheerder van een dagelijks blog op de website van de Mill Hill Missionarissen houdt me alert op ontwikkelingen in kerk en samenleving wereldwijd (www.millhillmissionaries.com).

Met het voortschrijden der jaren groeit ook het verlangen naar stilte verwijlen, om zo de openheid te scheppen voor wat zich aandient, maar niet zomaar voorhanden is. Een contemplatief oog en een luisterend oor voor het Geheim dat ons omringt. Zo leven dat de wereld waarin ik leef, met de anderen een gezicht krijgt waarin mensen het gelaat van God kunnen ontwaren. Is dat de ultieme opdracht van de missionaris - monnik in mij?

Paus Franciscus zegt het zo: "Jullie zijn missionarissen: als je wilt dat je missie echt vruchtbaar is, kun je je missie niet scheiden van contemplatie en een leven van intimiteit met de Heer. Als je getuige wilt zijn, kun je niet ophouden aanbidders te zijn."

Fons Eppink tijdens een bezoek aan India

Fons Eppink is missionaris van Mill Hill. Hij leefde lange tijd in Afrika voordat hij lid werd van het bestuur. In die functie bezocht hij veel medebroeders over de hele wereld.

Zuster Hildegard Koetsveld Leven in de vuuroven

Lang heb ik geworsteld met de spanning tussen de zelfgave aan de gemeenschap en jezelf zijn. Die spanning, besepte ik, lag dieper dan alleen op het psychische of morele vlak. Ik hoopte, vanuit wat ik meende te begrijpen uit het Evangelie, dat het mogelijk zou zijn juist door zelfgave aan de kloostergemeenschap

Zuster Hildegard Koetsveld | Foto: Tjerk de Reus

echt mijzelf te worden. Het ging en gaat me daarbij om het meest ultieme, om te mogen leven in gemeenschap met God. Toen het werk van de Grieks-orthodoxe theoloog Ioannis Zizioulas op mijn pad kwam, ontmoette ik iemand die mijn vragen besprak op dat fundamentele – ontologische – niveau waar ik zo naar verlangd had. Het eerste boek dat ik van hem las luidde *Gemeenschap en andersheid*; de eerste zin ervan: hoe kunnen die twee ooit met elkaar verzoend worden? Zizioulas heeft me leren inzien hoe ze in God verzoend zijn, maar dat dit, zolang wij, mensen, hier in gevallen staat verkeren, voor ons niet het geval kan zijn. Dat bood perspectief. Wat nu niet is, zal er zijn in het Rijk Gods. Wat vooral veel vreugde geeft, is dat de andersheid, die diepgevoelde uniciteit van

Icoon van de vuuroven

wie je bent, zelfs, of beter gezegd, juist eeuwig gewaarborgd is in de gemeenschap met God, die, als de Driene, in Zichzelf gemeenschap én andersheid is.

Zizioulas ruimt in zijn denken een fundamentele plaats in voor het monastieke leven. De eucharistie en het monastieke of ascetische leven noemt hij de dragende pijlers van de Kerk. Monastiek leven is dus volop kerkelijk leven en de Kerk zal er niet buiten kunnen. Wat deze beide, eucharistie en monachisme, bewerken, is het doorbreken van grenzen. In de eucharistie vieren we de vereniging van God met heel de schepping die zijn lichaam zal worden. In Christus worden mensen van in-zichzelf-opgesloten-individuen tot kinderen van God en broeders en zusters van elkaar. Iedere eucharistie is feitelijk een paaservaring en een voorsmaak van het Koninkrijk Gods, dat ‘geproefd’ wordt in het heden.

Toen ik op de roeping tot het kloosterleven inging, begreep ik dat het er op aan kwam de oude manier van mens-zijn achter me te laten, niet één keer, maar keer op keer. Er is een sterven nodig, een sterven aan jezelf. Door Zizioulas leerde ik het nieuwe mens-zijn te zien als een wisseling in relatie: de ‘oude mens’ blijft gevangen in een beweging naar zichzelf toe, altijd bedacht op zelfbehoud. De ‘nieuwe mens’ leeft in een vrije liefdesrelatie met Christus, en gaat – nooit meer los van Hem en in Hem – naar God, de medemens en het geschapene toe om hen te bevestigen in hun bestaan. Dit is een nieuwe geboorte, je vecht niet meer zelf voor je eigen identiteit en het behoud ervan; je ontvangt die van de Ander in en door de relatie met die Ander. Als kinderen van onze tijd maken ook wij, monniken en monialen, deel uit van de seculiere mens met zijn angsten, lijden en hoogmoed en zijn er door getekend. Met onszelf dragen wij heel die mens en heel onze tijd binnen in de vuuroven van de liefde van Christus. Zingend veelal, wat het ook kost. Zingend in de vuuroven.

Zuster Hildegard C. Koetsveld is benedictines in de Onze Lieve Vrouwe Abdij in Oosterhout. Zij vertaalde het boek *Gemeenschap en andersheid* van Ioannis Zizioulas, 2019

Pater Jan Laan op Broeder, wie ben je?

Mijn ouders, Piet Laan en Bets Ruiter, schiepen voor hun tien kinderen en hun aanhang een warm en sociaal gevoelig huis; welkom was eenieder. Als dominicaan heb ik steeds als pastor gewoond en gewerkt vanuit dominicaanse parochies te Tiel en Rotterdam.

Jan Laan op | Foto: Rutger Heijmerikx

In mijn leven ben ik steeds meer geboeid geraakt door de personen van Jezus en Dominicus. Beiden zijn en waren personen die overtuigd zijn van de liefde die Onze God en Vader heeft voor al het geschapene: aarde, mens, dieren, planten, zon en maan, enz. Door Gods Liefde en zijn/haar scheppende Heilige Geest ben ik geraakt en geboeid. Waardevol en heilig ben ik en is al het geschapene in Gods oog en hart. Dat zij bestaan, nodigt mij uit om het waardevolle van wie en wat is aan het licht te brengen. Een paar voorbeelden:

Toen ik vijftig jaar priester was heb ik tien personen om me heen verzameld, die ik heb leren kennen in mijn leven en samenleven. Alle tien lieten mij door hun leven en samenleven zien hoe zij omgingen met het waardevolle bij andere mensen en dieren. Vrienden en vriendinnen van Jezus en Dominicus zijn ze. Zij deden dat door hun aandacht en meeleven, hun compassie en gevoel voor recht en eerbied. Het werd een prachtig ‘Jan en allemans’-feest voor ons tien en voor allen die dit meemaakten.

Jan Laan op (81) is geboren te Averhorn. Hij woont sinds 2013 in het dominicaan klooster te Zwolle. Daar is hij rector en prior. Maar “praktisch wordt al het werk in het Rectoraat en in het klooster door anderen gedaan”, schrijft hij.

In de eerste week van november van dit jaar hadden we een Nigeriaanse dominicaan te gast, Godfrey Nzamujo op, geboren in 1950. Hij is bekend geworden, omdat hij een vuilnisbelt te Benin omgetoverd heeft tot een oase, een biologisch-dynamisch tuin- en landbouwproject. Dit project heet het Songhai project. Op internet kunt u meer over hem te weten komen. We hadden hem uitgenodigd vanwege de manier waarop hij met onze aarde, mensen, dieren en planten omgaat. Met elkaar verweven zijn we allen en Gods schepping gaat ons ter harte.

Iedereen is heilig | Foto: Ryoji Iwate, Unsplash

Ik leef en ben dankbaar dat ik nog geraakt word door wat er om me heen gebeurt. Ik bid dat Gods lieve Geest me uitnodigt om te doen wat in mijn vermogen is om Gods liefde voor ons allen zichtbaar en tastbaar te maken. Ooit wilde ik van ons klooster een ‘bedevaartplaats’ maken voor ‘gewone heiligen’. In Wijsheid van Jezus Sirach 38 wordt gesproken over allerlei ambachtslieden. In vers 32 staat: “Zonder hen kun je in geen enkele stad wonen en komen er geen gasten en reizigers. Zij houden de goederen van deze wereld in stand.” Hiernaar verwijs ik vaak wanneer ik iemand in het zonnetje zet. Ze zijn de pijlers waarop onze steden en dorpen gebouwd zijn.

Religieus leven vandaag

bronteksten uit verschillende religieuze tradities...

In het kader van het jaarthema 'Religieus leven vandaag' opnieuw enkel bronteksten vanuit verschillende tradities, die het herlezen waard zijn

Uit de traditie van de Spiritijnen

Onze zending in de kracht van de Geest

Ons doel is: het brengen van de blijde boodschap aan de "armen" (zie Luc.4, 18). Wij gaan dus heel speciaal naar die volken, groepen en personen die nog niet of nauwelijks de boodschap van het Evangelie hebben gehoord, naar hen die in grote nood verkeren en naar de verdrukten. Wij aanvaardden ook gaarne die taken waarvoor de Kerk moeilijk werkers kan vinden. [no. 4]

De Geest van de verrezen Christus, die werkzaam is in de Kerk en in de wereld, bezielt en leidt ons gehele leven in dienst van het Evangelie. Inderdaad, dit leven "bevat in zichzelf de volmaaktheid van het leven van onze Heer, waar het naar gevormd is". [no.8]

De Geest roept ons op tot voortdurende bekering. Hij geeft vorm aan ons persoonlijk en gemeenschappelijk leven. Hij doet ons deel hebben aan het mysterie van de dood en verrijzenis van Jezus en brengt ons tot de totale gave van onszelf voor het Koninkrijk. [no. 10]

In de Kerk nemen wij deel aan de zending van Christus door de verkondiging van het heil. Dit heil is een gave van God, bevrijding van alles wat mensen onderdrukt en vreugde de Heer te kennen en door Hem gekend te worden. En dit alles in gemeenschap met Hem en alle mensen. [no.11]

Uit de Spiritijnse leefregel, 1987

Hoe Ignatius onderscheidde

Ignatius volgde de Geest, zonder Hem voorbij te steken; zo werd hij zachtjes geleid naar het onbekende; en langzaam opende zich voor hem de weg, die hij wijselijk onwetend ging, zijn hart eenvoudig gericht op Christus.

Getuigenis van Jeroen Nadal sj, de persoonlijke secretaris van Ignatius van Loyola

Uit de Vincentiaanse traditie - I

God houdt van ons zonder voorbehoud. Hij wenst dat ook wij zonder voorbehoud van Hem houden. Dat doet iemand die aan niets meer hangt. Eer, rijkdom, genoegens, van alles heeft hij afgezien; van alle geschapen dingen heeft hij zich losgemaakt. Maar zonder liefde kan de mens niet leven. Zo keert men zich noodgedwongen tot de Ongeschapene, tot God. Want het hart moet kunnen liefhebben, zoals de steen naar de grond getrokken wordt en het vuur naar boven reikt. (C XII 380)

Het inwendig gebed is een verheffing van de ziel en geest tot God. De ziel maakt zichzelf langzaam van zichzelf los om God in zichzelf te zoeken. Het is een gesprek van ziel met God, een woordeloos wederzijds begrijpen en uitwisselen van gedachten ... Zo kostbaar is het inwendig gebed. Er bestaat gewoon niets belangrijkers. (C IX 419).

Als het tijd is voor het gebed en je hoort dat een arme je hulp nodig heeft, zie dan af van de inwendige voldoening die het gebed schenkt, en verlaat God omwille van God. (C X 3)

Denk er dikwijls aan dat je eerste bekommernis, datgene wat God overal van je vraagt, je grote zorg is de armen te dienen. Ze zijn onze heren, ja zusters, ze zijn onze meesters en daarom moet je ze vriendelijk en hartelijk benaderen. (conferentie 14.061643)

De Romeinse cijfers, voorafgegaan door C, verwijzen naar La correspondance, entretiens et documents de saint Vincent de Paul, XIV banden, onder redactie van P. Coste c.m., Parijs 1920-1924.

Uit de Ignatiaanse traditie

Wat zijn jezuïeten? De eerste gezellen aan het woord:

"Je verlangt, in onze Sociëteit die wij graag met de naam van Jezus getekend zien, je geheel en al in te zetten voor God, onder het teken van het kruis, in de dienst van onze Heer alleen en van zijn plaatsbekleder op aarde. [...] Prent het dan goed in je hart – nadat je maagdelijkheid-voor-het-leven, armoede en gehoorzaamheid hebt beloofd – dat je deel uitmaakt van een gemeenschap met een specifiek doel: het christelijke leven en de christelijke leer bij de mensen bevorderen én het geloof doorgeven door de dienst van het woord, door Geestelijke Oefeningen, door dienstbetoon, en met name door kinderen en eenvoudigen christelijk te vormen."

Uit de Formula instituti, de stichtingsakte van de Sociëteit van Jezus (1540)

Uit de Vincentiaanse traditie - II

Gebed tot Franciscus, Antonius en Dominicus, om aan Maria een smeekbede voor te leggen:

"Wat ik u verzoek haar te vragen is dit: Laat toch, als het God behaagt, hier in Maastricht een klooster gesticht worden, waarin God oprecht gediend wordt. Dat het mij niet uitmaakt welke orde het zou zijn of welke regel erin onderhouden zou worden, dat ik daar geen wil in wil hebben, als er maar zielen in komen die God oprecht en in volmaaktheid dienen.

Dat ik er zelf – vanwege mijn hoge leeftijd – geen deel aan kan hebben, begrijp ik. Toch zou ik dan mijn vaderlijk erfdeel, hoe weinig het ook is, tot de laatste penning aan dit huis opdragen."

Memoires van Elisabeth Gruyters, stichteres Zusters Onder de Bogen, nr. 5.

"Het was in ditzelfde huis dat ik ooit – terwijl ik mijn ogen gevestigd had op een kruisbeeld en mijn hart brandde van Liefde tot God – dit versje leerde bidden:

O ... zoete Minnaar van mijn hart,
maak mij deelachtig aan uw smart.
Geef dat mijn hart in liefde vlamt.
Maak mij tot uw dienst bekwaam,
maar niet alleen tot mijn profijt,
maar ook voor mijn naastes' zaligheid.
Amen

Dit gebed heb ik voor het kruisbeeld geleerd tijdens mijn meditatie. Daarom bid ik het nu nog, sinds zestien jaren, alle dagelijkse de kapel, samen met onze geestelijke gemeenschap. Want de zaligheid van mijn medemensen gaat mij erg aan het hart."

Memoires van Elisabeth Gruyters, stichteres Zusters Onder de Bogen, nr. 39-40

Synode

Bisschoppensynode voor een synodale Kerk

Op 10 oktober jl. opende paus Franciscus in Rome een 'synodale reis' van de gehele Kerk. In voorbereiding op de bisschoppensynode over synodaliteit in 2023 nodigt hij alle gelovigen uit om mee te doen. Het gezamenlijk op weg zijn, als leerlingen van Jezus en Hem volgend, is een wezenskenmerk van de Kerk, aldus de paus. Hij ziet de synode als een proces dat kansen biedt om een opener, luisterende en meer nabije Kerk te worden.

Gemeenschap, participatie, zending

De 16de Gewone Algemene Assemblee van de Bisschoppensynode in 2023 heeft drie sleutelwoorden: 'Gemeenschap, participatie en zending'. Het zijn de pijlers van een synodale Kerk en er is geen hiërarchie tussen hen: elk van hen verrijkt en oriënteert de andere twee, aldus de voorbereidende documenten.

Gemeenschap: God brengt ons samen als verschillende volkeren rond één geloof. De gemeenschap die wij delen vindt haar diepste wortels in de liefde en eenheid van de Drie-eenheid. Christus is het die ons bij de Vader brengt. Hij verenigt ons door de heilige Geest. Samen worden wij geïnspireerd door het Woord van God, de levende traditie van de Kerk en de *sensus fidei*. God heeft een plan met elk individu en met de gemeenschap. Daarom heeft iedereen een rol in het onderscheiden én uitleven van Gods roeping.

Participatie: Alle gelovigen zijn geroepen zijn om elkaar te dienen door de gaven die ieder van hen van de heilige Geest heeft ontvangen. In een synodale Kerk deelt de hele gemeenschap in de opdracht om te bidden, te luisteren, te dialogeren, te onderscheiden en advies te geven over het nemen van pastorale beslissingen die zo dicht mogelijk bij Gods wil liggen. Er is inspanning voor nodig om de kwetsbaren en mensen die zich uitgesloten voelen daadwerkelijk te laten deelnemen.

Zending: Het synodeproces is bedoeld om de Kerk in staat te stellen beter te getuigen van het Evangelie, vooral bij hen die leven in de periferie: zowel op spiritueel, sociaal, economisch, politiek als geografisch gebied.

Drie fasen

Het synodale traject bestaat uit drie fasen:

Diocesane fase: Op 17 oktober 2021 werd in alle bisdommen ter wereld het startsein voor deze fase gegeven. Vooral in de deze fase is het de bedoeling om een ruime raadpleging van het godsvolk tot stand te brengen: lokale kerken, gemeenschappen van religieuzen, lekenbewegingen en theologische faculteiten. De bisschoppenconferenties en conferenties van religieuzen versturen in september 2022 een schriftelijke synthese van maximaal tien pagina's naar Rome.

Continentale fase: Op basis van de resultaten van de diocesane fase wordt een eerste werkdocument, *Instrumentum laboris*, opgesteld dat vanaf het najaar van 2022 op continentaal niveau wordt besproken. Die continentale fase duurt van september 2022 tot maart 2023.

Universele fase: De bevindingen van de continentale raadpleging worden in maart 2023 naar het algemene secretariaat van de Bisschoppensynode gestuurd. Dat publiceert in juni 2023 een tweede *Instrumentum laboris*, dat de leidraad zal vormen van de Bisschoppensynode in oktober 2023.

Tien thema's

Het Secretariaat van de Bisschoppensynode heeft een *Vademecum* en voorbereidingsdocument opgesteld voor de 'diocesane fase'. Deze bevatten tien kernthema's met vragen die uitnodigen tot gesprek. Niet alle thema's hoeven aan bod te komen, geeft het *Vademecum* aan. Het staat bisschoppenconferenties en conferenties van hogere oversten vrij om die thema's te kiezen die het meest relevant zijn voor de lokale situatie. Het gaat om de volgende thema's:

1. TOCHTGENOTEN: Wie zijn in onze lokale Kerk degenen die 'samen de weg gaan'? Hoe worden wij geroepen om te groeien als metgezellen? Welke groepen of individuen worden gemarginaliseerd?
2. LUISTEREN: Luisteren vereist een open geest en hart, zonder vooroordelen. Hoe spreekt God tot ons door stemmen die wij soms negeren? Wat faciliteert of verhindert ons luisteren?
3. DUIDELIJK ZIJN: Wat vergemakkelijkt of hindert ons om met moed, vrijmoedigheid en verantwoordelijkheid in onze lokale Kerk en in de maatschappij te spreken?
4. VIEREN: Inspireren en leiden het gebed en de liturgische vieringen daadwerkelijk ons gemeenschappelijk leven en de zending van onze gemeenschap?
5. ZENDING: Hoe wordt iedere gedoopte geroepen te participeren aan de zending van de Kerk? Welke gebieden van de zending verwaarlozen wij?
6. DIALOOG: Welke ervaringen van dialoog en samenwerking hebben wij met gelovigen van andere religies en met hen die tot geen enkele religie behoren?
7. OECUMENE: Welke relaties heeft onze kerkelijke gemeenschap met leden van andere christelijke tradities en denominaties? Wat delen wij en hoe gaan wij samen de weg?
8. GEZAG EN PARTICIPATIE: Hoe wordt gezag of leiding binnen onze lokale Kerk uitgeoefend? Hoe wordt medeverantwoordelijkheid in praktijk gebracht?
9. ONDERSCHIEDEN EN BESLISSEN: Hoe kunnen wij groeien in de gemeenschappelijke geestelijke onderscheiding?
10. VORMING IN SYNODALITEIT: Hoe kan onze kerkelijke gemeenschap mensen vormen die meer in staat zijn 'samen de weg te gaan' door naar elkaar te luisteren, te participeren aan de zending en zich voor een dialoog in te zetten?

De Nederlandse bisschoppen hebben de thema's 4, 5 en 6 gekozen. Het staat de bisdommen vrij om ook over andere thema's in gesprek te gaan. Maar op deze 3 thema's ligt de focus van het gezamenlijke document dat de Nederlandse bisschoppen aan de synode sturen. De bisschoppen lichtten toe dat hun keuze is ingegeven door hun zorg over de kwetsbaarheid van de Kerk en het christendom in ons land én de hoop dat het christendom en de Kerk in onze streken toekomst en voortgang zullen kennen.

Een eigen inbreng als KNR

Al eind juni heeft de Congregatie voor de Instituten van het Gewijde Leven en de Sociëteiten van het Apostolisch Leven (CICLSAL) alle conferenties van religieuze oversten expliciet uitgenodigd om ook een inhoudelijke bijdrage te leveren aan het synodale proces. Het Bestuur KNR geeft graag gehoor aan deze uitnodiging. De afgelopen maanden hebben het bestuur, de commissie presentie religieuzen en de werkgroep die het KNR-jaarthema 2021 heeft uitgewerkt, gesproken over hoe de KNR kan toewerken naar een document dat verwoordt hoe religieuzen in Nederland synodaliteit beleven, in de praktijk brengen en welke wensen en verwachtingen er leven.

Het thema synodaliteit raakt aan het jaarthema 2021, 'Religieus leven vandaag. Broeder, zuster, wie ben je?' Inmiddels heeft het bestuur besloten dat het KNR-jaarthema 2022 zal aansluiten op dat van 2021, maar met een insteek die sterker raakt aan synodaliteit: "Broeders en zusters, wie zijn wij?" De nieuwe titel geeft aan dat het in 2022 niet gaat om de individuele beleving van het religieuze leven, maar om hoe religieuzen het religieuze leven samen beleven, in verbondenheid met de Kerk.

Inmiddels hebben het bestuur en de staf van de KNR een plan ontworpen hoe de KNR in de eerste fase van het synodale proces aan de slag gaat. In januari starten we met een webinar met Myriam Wijlens, consultor van de Bisschoppensynode. Vervolgens zijn er in het voorjaar vier online meetings gepland voor religieuzen. Tijdens elke meeting worden een of twee thema's van de Synode behandeld. Data (onder voorbehoud): 7 en 22 februari en 10 en 30 maart. Telkens van 14.30 u. tot 16.15 u.

Alle gesprekken zullen worden samengevat in een werkdocument dat de basis zal vormen van de reactie van de religieuzen in Nederland die naar de Congregatie voor de Religieuzen wordt gestuurd. Deze zal besproken worden op een studiedag, die waarschijnlijk op 28 april gehouden zal worden.

Actuele informatie en exacte data vindt u op de website van de KNR in de agenda. Aanmelden voor de online-meetings of de studiedag kan via CPR@knr.nl

Alle informatie vanuit de KNR over de synode vindt u op www.knr.nl/synode

Gebed 'Wij staan voor U, Heilige Geest'

Om het synodale proces te begeleiden heeft het Secretariaat van de Bisschoppensynode het gebed Adsumus Sancte Spiritus verspreid, in een iets vereenvoudigde vorm zodat het goed bruikbaar is voor groepen en liturgische samenkomsten. Het is een oud gebed tot de Heilige Geest, dat wordt toegeschreven aan de heilige Isidorus van Sevilla (560 - 636) en dat in de loop van de eeuwen vaak is gebeden bij kerkelijke bijeenkomsten. Elke sessie van het Tweede Vaticaans Concilie begon met dit gebed.

*Wij staan voor U, Heilige Geest, terwijl wij bijeenkomen in uw naam.
U alleen hebben wij om ons te geleiden,
maak dat U thuis bent in ons hart;
leer ons de weg die wij moeten volgen en hoe wij deze moeten gaan.*

*Wij zijn zwakke mensen en zondaars;
laat niet toe dat wij de wanorde bevorderen.
Laat onwetendheid ons niet op de verkeerde weg brengen,
noch partijdigheid ons handelen beïnvloeden.*

*Maak dat wij in U onze eenheid vinden,
opdat wij samen kunnen gaan naar het eeuwige leven
en ons niet verwijderen van de weg van de waarheid en van wat juist is.*

*Dat alles vragen wij U, die overal en in iedere tijd werkzaam bent,
in de gemeenschap van de Vader en de Zoon, in de eeuwen der eeuwen.*

Amen

De Kerk van God wordt in synode bijeengeroepen

Een gesprek met Myriam Wijlens

Myriam Wijlens, Nederlands theologe en hoogleraar canoniek recht aan de Universiteit van Erfurt (Duitsland) is door Paus Franciscus tot 'consultor' van de Vaticaanse Bisschoppensynode benoemd. Op 7 september was zij een van de presentatoren van het voorbereidingsdocument van de bisschoppensynode over het thema: "Voor een Synodale Kerk: Gemeenschap, Participatie en Zending". Alle reden voor pater Stefan Tertünte scj om met haar in gesprek te gaan.

Professor Wijlens, mijn eerste vraag is een beetje persoonlijk... Hoe was het voor u, als vrouw, in de perszaal van het Vaticaan, om een document voor de Bisschoppensynode te presenteren?

Wat zo mooi was aan de presentatie, en wat ik echt waardeerde, was dat op het podium kardinaal Mario Grech er was, naast een bisschop en een zuster, resp. secretaris-generaal en ondersecretarissen van de bisschoppensynode, een priester en ik zelf als leek. Dus, op het podium was het Volk van God - in al zijn verscheidenheid - werkelijk vertegenwoordigd. Ik vond dat op zich al een teken dat de Kerk op weg is naar een andere manier van denken, en een andere manier van handelen. Het liet echt zien dat wij als Volk van God op weg zijn, op reis. Het liet zien dat het onderscheidingsproces dat we de afgelopen maanden hebben doorlopen, op zichzelf echt een synodaal proces is geweest. Voor mij was dat een prachtige ervaring van wat we gezamenlijk voorstelden en bespraken.

Wat is het doel van de synode en van haar proces?

Het is een soort dubbele taak. Het is een synode over synodevorming. Wat we doen is tegelijkertijd wat we willen ervaren. Waar we over nadenken, is wat de Heilige Vader wil dat de mensen ervaren. Waar gaat het allemaal over? Als je terugkijkt naar het tweede Vaticaans Concilie, zien we dat paus Franciscus niet echt iets verandert, maar alleen het tweede Vaticaans Concilie verder implementeert. Dat besteedde veel aandacht aan de relatie tussen de paus en de bisschoppen. Dat was een overblijfsel van het eerste Vaticaans Concilie, dat zich had

geconcentreerd op het pausdom. Tijdens Vaticanum II beseften de bisschoppen echter ook dat zij een hoofdstuk moesten inlassen over 'het volk van God' dat moest voorafgaan aan het hoofdstuk over de hiërarchie. In dat hoofdstuk vind je wat alle gedoopten gemeen hebben en wordt zeer sterk de nadruk gelegd op de werking van de Heilige Geest in de gemeenschap.

Een ander belangrijk aspect voor het begrijpen van de huidige aandacht voor synodaliteit ligt in de veranderde leer van Vaticanum II over de openbaring, zoals uitgedrukt in de dogmatische constitutie 'Dei Verbum'. Vóór het concilie werd openbaring zeer sterk opgevat als een reeks leerstellingen die werden overgeleverd aan de mensen (leken) die ze uit het hoofd moesten leren. Vaticanum II legt uit dat God tot mannen en vrouwen spreekt als vrienden en onder hen leeft om met hen in gemeenschap te treden (DV 2). Openbaring is een ontmoeting van personen met God en vindt plaats in woorden en daden. De Heilige Geest leidt allen naar relatie en begrip. (DV 5). Van doorslaggevend belang is dat het Woord van God door allen wordt beluisterd en gehoord, ook door gewijde leden van het volk van God. Zo ontmoeten mensen God rechtstreeks. In het hele synodale proces wordt van ons verwacht: elkaar te helpen om te luisteren naar wat de Heilige Geest tot ieder en tot ons allen te zeggen heeft. Dit luisteren moet gebeuren zodat we een echte missionaire kerk kunnen zijn. Iedereen in dat proces, ongeacht plaats of status, is in staat om deze ontmoeting met God te hebben. Daarom moeten we naar elkaar luisteren, om te onderscheiden wat het Woord van God ons hier en nu zegt en dan te onderscheiden waar we vanaf hier naar toe moeten gaan.

Als ik naar u luister, lijkt het mij dat het meer gaat om geestelijke bekrachtiging en niet zozeer om structuren.

Ik denk inderdaad dat het zo is. De Paus zegt dat de Kerk toe is aan wat ik een ‘beking’ zou willen noemen. De synode gaat niet over structuren, het gaat over het weerspiegelen van wie we zijn en waar we staan. We moeten onderscheid maken tussen ‘synodaal’ en ‘vormen van synodaliteit’. Een synode is een institutie die uitdrukking geeft aan synodaal onderweg zijn: je trekt samen op en luistert naar elkaar. Maar synodaliteit kan zich ook in andere processen ontvouwen. In het religieuze leven heb je een vorm van synodaliteit zonder ooit een synode te houden. Synodaliteit heeft veel te maken met samen op weg zijn en naar elkaar luisteren, gemeenschap vinden.

Kunt u kort de grote stappen van het proces van de synode schetsen, die vrij ongebruikelijk zijn?

Het voorbereidend document van de synode gebruikt ook de terminologie “Synode van de gehele Kerk”. Het gaat dus niet alleen om de bisschoppensynode. Bovendien, als je naar het document kijkt, heeft het een logo dat zegt: “Synode 2021-2023”. Het is dus niet alleen een bisschoppensynode van 2023, maar het is een synode van de gehele Kerk en het document gebruikt de terminologie van “de vergadering van bisschoppen die in 2023 zal bijeenkomen binnen de synode van de gehele Kerk”. Dat is nieuw, maar het is allemaal in lijn met Vaticanum II. Het proces is dus zeer uniek. Het luisteren van de hele Kerk is geen voorbereidende zaak, maar maakt deel uit van het gehele proces.

We hadden de neiging om heel erg naar en vanuit de hele Kerk te kijken, maar nu wordt er meer gewicht gegeven aan de plaatselijke kerk, aan de bisdommen, en dus aan de verscheidenheid, en aan de culturele aspecten in die plaatselijke kerken. Mensen binnen het religieuze leven zijn daar wat meer aan gewend, omdat ze soms provincies hebben in alle delen van de wereld. Wat nu dus voor iedereen noodzakelijk is, is te leren luisteren naar deze verschillende stemmen en te onderscheiden wat we samen horen en moeten doen. De bisschoppen wordt gevraagd niet alleen te luisteren naar mensen met wie zij altijd in gesprek zijn, maar ook naar de mensen in de marge. Vervolgens zullen de bisschoppenconferenties zich beraden over wat ze gehoord hebben. Met deze rapportages gaat het secretariaat van de synode in Rome een ander document schrijven dat naar de continentale

structuren zal gaan. Deze instellingen erbij te betrekken is nieuw in het synodale proces. Met de resultaten van die continentale onderscheidingsprocessen zal het secretariaat van de synode het document schrijven voor de bisschoppenvergadering van de synode in 2023.

Religieuzen zouden kunnen zeggen dat ze al synodale structuren hebben. Waarom zouden ze geïnteresseerd zijn in dit proces?

Ik denk dat religieuzen voor een bijzondere uitdaging staan. Vanuit mijn betrokkenheid denk ik dat een van de grote uitdagingen voor een aantal religieuze instituten is of ze echt in staat zijn te luisteren naar mensen van andere culturen, zelfs binnen hun eigen religieuze gemeenschappen. Hoe dominant is de Europese cultuur in veel religieuze gemeenschappen? Als ze luisteren, moeten ze verschillende culturen en vooroordelen tussen culturen erkennen, ook die van henzelf. Hoe kunnen ze echt luisteren, hoe kunnen ze zich echt engageren? Ik denk dat dit een uitdaging is, net als het leven in gemeenschap onder één dak. Leef je samen of slechts naast elkaar? Hoe ga je als priester-religieus om met dat luisteren in je parochie? Hoe luister je naar minderheden, naar vrouwen? En voor instituten met scholen of in het jongerenwerk, hoe luister je naar de kinderen? Zij zijn immers niet alleen ontvangers, maar spelen daar de hoofdrol.”

“De grote uitdaging voor religieuze instituten is of ze echt in staat zijn om te luisteren...”

Synodaliteit gaat dus niet alleen over structuren, het is niet genoeg om een kapittel te hebben en om verkiezingen te houden; er moet ook een vermogen zijn om naar elkaar te luisteren en naar anderen binnen en buiten de congregatie. En dat kan een bijzondere uitdaging zijn voor mannelijke priesterlijke congregaties die - op bepaalde momenten - mannen in machtsposities hebben, althans in parochies en andere katholieke instituten.

Dat is natuurlijk een kwestie van hoe je je bewust wordt van wat je aan het doen bent. Eén ding is als je in je gemeenschap bent, maar een ander ding is als je priesterlijk ambt uitoefent. Bij dat laatste betekent het mensen stem geven en hen in staat stellen te spreken. Ik denk dat de religieuzen een speciale taak hebben. Daar ben ik diep van overtuigd in onze Kerk. Het zijn niet alleen de bisdommen, de bisschoppelijke structuren. Zou het niet prachtig zijn als we aan het einde van het proces zouden kunnen zeggen dat de religieuzen degenen waren die een bijzondere bijdrage hebben geleverd, omdat zij deze

ervaring hebben ingebracht in het leerproces? Maar ook zijn religieuzen zich er misschien beter van bewust dan anderen dat samen onderscheiden tijd kost. Dat er tegenstrijdige opvattingen kunnen zijn die tot grote spanningen leiden. De vraag is dus: wat kunnen wij van religieuzen leren bij het oplossen van de spanningen die in een proces van onderscheiding ontstaan?

Sommige religieuzen zouden kunnen denken: wij hebben onze synodale bijeenkomsten al binnen ons religieus gemeenschapsleven. En toch kunnen er vragen opkomen. Zegt de provinciaal of de overste van het huis: ‘Dit is er aan de hand,’ of vraagt zij/hij: ‘Heeft u zorgen?’ Wie bepaalt wat er op de agenda komt? En vervolgens hoe zorgen we dat ieders stem gehoord wordt? Een ander aspect naast het luisteren betreft hoe leiders zich verantwoorden. Er is niets frustrerender dan dat mensen hun mening gevraagd wordt en dat leiders vervolgens alles op hun eigen manier doen, of dat leiders niet uitvoeren wat de groep uiteindelijk heeft besloten. De religieuzen mogen zich aangemoedigd voelen om te spreken over de goede ervaringen, maar ook over de uitdagingen die daarbij komen kijken. Laat de religieuzen niet wachten tot ze gevraagd worden, maar laat ze spreken en delen! Ze hebben iets te bieden in dit synodaal proces!

Er zijn al veel verschillende ervaringen in de universele Kerk met synoden, met concilies. Is dit niet een erg ingewikkelde manier voor een synode, met het risico dat de nationale kerken extra belast worden, om van de ene bijeenkomst naar de andere te gaan?

Ik denk dat paus Franciscus deze hele synodale weg al in 2015 heeft ingezet, toen hij vijftig jaar na de instelling van bisschoppensynodes erover nadacht. Sommige kerken zijn al begonnen met het bewandelen van de weg van synodaliteit. Bijvoorbeeld de kerk in Duitsland en Australië. De kerk in Ierland begint aan een synode voor het hele land. In deze drie landen zijn deze processen op gang gekomen als reactie op de crisis van seksueel misbruik. Zij werden zich ervan bewust dat er systeem gebonden problemen zijn en dat zij niet zomaar kunnen doorgaan, maar een nieuw patroon van interactie en besluitvorming moeten vinden. De kerkelijke cultuur moet veranderen. Er moet een nieuwe weg worden gevonden. Het vinden van deze nieuwe weg is niet alleen de taak van de clerus. Het moet gebeuren door alle gelovigen bij

het proces te betrekken. We moeten in gedachten houden: wanneer de synode in 2023 wordt afgesloten, zal het proces om een synodale Kerk te worden niet eindigen. Ik ben er zeker van dat het daarna door moet gaan en wortels moet krijgen in de kerken. Op veel plaatsen is geen diocesane of parochiële pastorale raad ingesteld. Kerkrechtelijk gezien is het ook niet verplicht. Maar bisschoppen en priesters die begrijpen dat de Heilige Geest niet alleen bij hen is, maar dat door het doopsel en vormsel allen de heilige Geest hebben ontvangen en dat er verschillende charismatische gaven in de kerk zijn, weten dat deze raden een manier zijn om met de gemeenschap te onderscheiden waarheen de Geest zo’n gemeenschap zou kunnen leiden.

De bisschoppen zullen aan het eind van de synode in 2023 hun conclusies aan de paus geven en hij zal een document voor de hele Kerk opstellen. Wat is uw droom dat op dat moment het resultaat is?

Dat doet me denken aan het tweede Vaticaans Concilie. Ook daar waren de verwachtingen vooraf waarschijnlijk heel anders dan het uiteindelijke resultaat. Het was het werk van de Heilige Geest dat het concilie ertoe bracht een nieuw inzicht te ontwikkelen en te verwoorden. De Heilige Geest leidde dat hele proces. Het zou gevaarlijk zijn om nu al te voorspellen wat er zal komen uit het proces van onderscheiding dat we nu pas beginnen in alle plaatselijke kerken over de hele wereld. Wij moeten openstaan voor wat op ons pad kan komen en ons daarvoor laten raken. In Afrika, Azië en Zuid-Amerika zie ik veel enthousiasme, Europa zou geïnspireerd kunnen worden door de gaven die de Geest ons via deze continenten schenkt.

PATER STEFAN TERTÜNTE SCJ, VERTALING SIMON EVERS
bron: website van de Priesters van het Heilig Hart van Jezus

Dit artikel is een ingekorte versie van het interview. Het hele interview is te lezen op www.knr.nl/synode of op te vragen bij het secretariaat KNR: secretariaat@knr.nl

Professor Myriam Wijlens is geboren in Nederland. Zij studeerde kerkelijk recht in Ottawa, Canada. Momenteel doceert zij Kerkelijk Recht aan de Universiteit van Erfurt, in Duitsland. In 2018 benoemde paus Franciscus haar tot lid van de Pauselijke Commissie voor de Bescherming van Minderjarigen. Zij heeft veel ervaring met moeilijke kwesties over misbruik van minderjarigen en kwetsbare volwassenen in de katholieke kerk. Dit jaar benoemde paus Franciscus professor Wijlens tot consultant, of adviseur, van de Synode van Bisschoppen

Varia / korte berichten

Takecarebnb wint KNR-Waarderingsprijs

Op 4 november 2021, aansluitend aan de Algemene Vergadering is in de Verkadefabriek in 's-Hertogenbosch de KNR-Waarderingsprijs 2021 uitgereikt aan stichting Takecarebnb.

Het thema was dit keer 'Omgaan met verschillen'. We zien in onze samenleving een steeds grotere diversiteit maar ook een groeiende polarisatie. Er is steeds meer sprake van 'wij-zij-denken'. Er zijn echter ook mensen die openstaan voor de verscheidenheid en die bereid zijn te luisteren naar anderen en proberen de verschillen te overbruggen. Verschillen in sociale, culturele of religieuze achtergrond, verschillen tussen generaties en verschillen in kansen en mogelijkheden die kinderen en jongeren krijgen.

De jury van de KNR-waarderingsprijs deed in 2020 een oproep om initiatieven te nomineren die proberen verschillen te overbruggen en mensen kansen te bieden zich te ontwikkelen. Uit een lijst van ruim 35 genomineerde projecten, stelde de jury een shortlist op van zes initiatieven, die bijzonder inspirerend zijn. In de zomer van 2021 werd een eerste stemronde gehouden, waarbij alle Hogere Oversten van de religieuze ordes en congregaties in Nederland, een stem uit konden brengen. In het vorige Bulletin was een overzicht van de zes projecten te vinden.

Deze zes mochten zich tijdens de bijeenkomst op het podium presenteren. Zij vertelden daarbij over hun inspiratie en de wijze waarop zij proberen verschillen in onze maatschappij te overbruggen. Daarna volgde een tweede stemronde onder de aanwezige oversten en werd de uiteindelijke winnaar bekend: stichting Takecarebnb.

De winnaar Takecarebnb

De stichting Takecarebnb laat statushouders vanuit een AZC logeren bij een Nederlands gastgezin in de gemeente waar zij zich zullen gaan vestigen. Integreren door logeren is het motto. Door eerder het AZC te verlaten en in een veilige, rustige omgeving te wennen aan de Nederlandse samenleving versnelt het integratieproces. De logeerperiode betekent vaak de eerste keer dat de legale vluchteling Nederlanders ontmoet. Het gastgezin leert over andere culturen en kan met gebruik van het eigen netwerk de vluchteling(en) helpen de weg te vinden in

Bernardus met prijswinnaars

hun nieuwe omgeving. Vaak blijft een vriendschappelijke relatie bestaan na het logeren, waar alle betrokkenen baat bij hebben.

Takecarebnb ziet integratie als een proces dat van twee kanten komt en hecht aan gelijkwaardigheid van gast en gastgezinnen: vluchtelingen maken kennis met de Nederlandse samenleving en Nederlanders maken kennis met mensen die zich in ons land gaan vestigen en leren zo hun verhaal, achtergrond en cultuur kennen. Door Takecarebnb kan de integratie sneller beginnen en wordt het lange wachten in een AZC verkort.

Aandacht voor vluchtelingen is een belangrijk thema voor veel religieuzen. Het openstaan voor anderen en bieden van gastvrijheid is tevens een belangrijke waarde in het kloosterleven. Het project sluit daarmee prima aan bij de waarden die de Nederlandse religieuzen graag willen overdragen. Zij zien dit voortgezet in dit project en waarderen dit met de KNR-Waarderingsprijs

Aan het eind van een feestelijke bijeenkomst ontvingen de winnaars een mooi bronzen beeldje gemaakt door pater Math van Kampen ofm. Tevens kregen zij een geldbedrag van € 5000.-.

Meer over Takecarebnb: www.takecarebnb.org

Dochters van de Goddelijke Voorzienigheid Sittard vieren 200-jarig jubileum met boek en expositie

De dochters van de Goddelijke Voorzienigheid in Sittard bestaan 200 jaar. Zondag 26 september was de start van het jubileumjaar met een feestelijke eucharistieviering. Die middag werd er ook een boek gepresenteerd over de geschiedenis van de zusters in Nederland en een expositie geopend.

De congregatie van de zusters van de Goddelijke Voorzienigheid werd in 1822 in Cr  hen in Frankrijk opgericht. De 'Franse zusters' vestigden zich in 1903 in Limburg. In Herten, Grevenbicht en Montfort verrijzen dan de eerste kloosters. Twee jaar later vestigen zij zich ook in Sittard. Het door hen gebouwde klooster staat aan de basis van het RK Ziekenhuis De Goddelijke Voorzienigheid. Dit ziekenhuis groeit in de loop van de jaren uit en geniet grote bekendheid. De 'Franse zusters' zijn vooral actief in de ziekenzorg maar ook in het (kleuter)onderwijs en de bejaardenzorg. Vanaf 1970 zijn ze ook buiten Limburg actief, o.a. in Heeg (Friesland), Deventer en Rotterdam. De nadruk van hun werkzaamheden ligt dan vooral op pastoraal en oecumenisch werk. Tegenwoordig werken en wonen de zusters alleen nog in Sittard, met name in de zorg voor ouderen.

Expositie

Na de openingsviering werd boek 'Geroepen en gezonden. Geschiedenis van de Dochters van de Goddelijke Voorzienigheid van Cr  hen in Nederland (1903-heden)' van historicus Antoine Jacobs gepresenteerd. Tevens werd in cultuurcentrum De Domijnen de tentoonstelling 'Een leven voor de zorg' geopend. Deze expositie is gewijd is aan het leven en het werk van de zusters. Met objecten, foto's, beeld- en geluidsfragmenten wordt ingegaan op de komst van de zusters naar Nederland, de stichting van de diverse kloosters en het werk van de zusters.

De geschiedenis van de Dochters en hun betekenis voor de regio wordt aan de hand van zeven gidsfiguren verteld, die de bezoeker persoonlijk aanspreken.

Als voorbeeld M  re Marie Hippolyte (Botsorhel 1859 – Cr  hen 1919) *Mon Dieu! De Franse overheid dreigt onze congregatie op te heffen! Wij gaan naarstig op zoek naar een veilige plek en houden een novena tot dat doel. Door Gods voorzienigheid krijgen wij contact met pastoor Friant uit Doornik. Hij biedt aan ons te helpen kloosters te vestigen in België. Dit lukt en in 1900 openen wij de eerste huizen in België. Uitbreiding in het kloosterrijke België is moeilijk. Daarom wijken wij uit naar Nederland.*

Terug naar het verleden

Dankzij de leden van de oral history groep van Sittards Verleden zijn er in de tentoonstelling ook interviews beschikbaar. Er zijn fragmenten te beluisteren van interviews met zusters en personeel dat in het ziekenhuis heeft gewerkt. Foto's, documenten en objecten die vooral door de orde ter beschikking zijn gesteld geven een goed beeld van 200 jaar geschiedenis van een leven voor de zorg.

De tentoonstelling is te zien tot en met 9 januari 2022. In die periode zijn er ook diverse rondleidingen, inleidingen en andere activiteiten in het museum. Meer informatie: www.dedomijnen.nl

'Geroepen en gezonden. Geschiedenis van de Dochters van de Goddelijke Voorzienigheid van Cr  hen in Nederland (1903-heden)'. Antoine Jacobs. Uitgeverij Leon van Dorp. Prijs: € 34.95. ISBN: 9789079226849

Opening expositie 'Een leven voor de zorg' | Foto's: Simone Weijs

Gespreksvragen bij Missiebrief BEMIN

BEMIN, het Beraad van Missionarissen in Nederland, presenteerde dit jaar met Pinksteren een nieuwe missiebrief. (zie Bulletin zomer 2021). Naar aanleiding hiervan nodigt BEMIN kerkelijke groepen en religieuze gemeenschappen uit om zich te bezinnen op hun missie. De Missiebrief biedt daarvoor genoeg stof tot nadenken. BEMIN heeft voor deze bezinning in een tweetal bijeenkomsten een aantal gespreksvragen opgesteld.

De gespreksvragen zijn bedoeld om mensen te laten vertellen over hun ervaringen en over hoe ze daardoor zijn geraakt. Het is de taak van de gespreksleider om de

uitwisseling hierover te stimuleren en te vermijden dat het gesprek een uitwisseling van meningen wordt. Een gesprek op het niveau van de ervaring is veel vruchtbaarder. Nodig bij de eerste bijeenkomst elke deelnemer uit te vertellen wat hem of haar beweegt deel te nemen. Geef daarna een kort overzicht van de thema's die worden besproken.

De gespreksvragen dienen als beginpunt van het gesprek. Elke deelnemer deelt ervaringen of gedachten. Men hoort elkaars verhalen. Daarna kan men gezamenlijk spreken over mogelijke stappen om de 'missie van verbondenheid' in de praktijk te brengen.

Vragen eerste bijeenkomst

1. Als je kijkt naar hoe dingen nu gaan in de wereld: Wat ervaar je als bedreigend? Wie of wat biedt jou daarentegen juist hoop?
2. Naar wat voor wereld en naar wat voor kerk verlang je? Hoe kan jij / jullie gemeenschap een stap – hoe klein ook – zetten naar deze wereld en deze kerk?

Vragen tweede bijeenkomst

1. Op welke momenten in je leven heb je het sterkst een gevoel van verbondenheid (met God, anderen, de schepping) ervaren?
2. Deze ervaring van verbondenheid: hoe raakt deze aan jouw geloof?
3. Voel je je soms belemmerd om vrijuit te spreken over je geloof met anderen? Hoe komt dat?
4. Hoe zou jij jouw missie in samenleving en kerk omschrijven? Met wie en hoe zou je jouw 'gezonden zijn' vorm kunnen geven?

Walk for Homs

Van 5 april tot 10 april 2022 wordt een Walk for Homs ter nagedachtenis van Frans van der Lugt sj en voor de wederopbouw van Syrië georganiseerd. Door de situatie in Syrië is er veel verwoest. Met de Walk for Homs, een pelgrimstocht van Amsterdam naar 's-Hertogenbosch, wil Anne Claire van der Lugt, jongste nicht van Frans van der Lugt, de inwoners van Syrië helpen met de wederopbouw van hun land. Dit doet zij niet alleen. Samen met de jezuïeten, de Jesuit Refugee Service (JRS), ZOA en

de mensen die nog in Syrië wonen slaat zij de handen in één. Alleen is daar financiële steun bij nodig. Daarom kwam Anne Claire met idee van de pelgrimstocht. Haar oom Frans organiseerde destijds in Syrië ook altijd voettochten waarbij duizenden jongeren van verschillende religies samen op pad gingen om te lopen, te zingen, te bidden en te mediteren. Dit keer is het doel ook geld op te halen voor de wederopbouw van Syrië. De tocht bestaat uit vijf etappes, maar het is ook mogelijk

Webinars over religieus leven met toekomst

In 2021 is het 750 jaar geleden dat de Norbertinessenpriorij van Sint-Catharinadal werd gesticht. Ook de Clarissen te Megen (300 jaar in Megen, 550-jarig bestaan van de gemeenschap), de Norbertijnen van de Abdij van Berne-Heeswijk (900 jaar geleden werd de orde gesticht) en het Kruisherenklooster in St. Agatha (600 jaar geleden gesticht) vieren in 2021 een jubileum. Voor de Provincie Noord-Brabant was dat aanleiding 2021 uit te roepen tot Jaar van het Brabants Kloosterleven. De Konferentie Nederlandse Religieuzen denkt de komende jaren na over een theologie van het religieuze leven. Dit alles was aanleiding tot het organiseren van een drietal webinars waarin aspecten van religieus leven doordacht

en besproken worden. De webinars zijn een opmaat voor een publicatie van een bundel onder redactie van prof. dr. Henk Witte en dr. Arnold Smeets, voorzien in het najaar van 2022.

Thema's van de webinars:

- 2 december: Over het DNA van het religieuze leven. Wat is dat nu eigenlijk: religieus leven?
- 16 december 2021 - Komen en blijven. Wat zijn motieven en overwegingen om vandaag de dag te kiezen voor een gemeenschappelijk religieus leven?
- 13 januari 2022 - Een toekomst voor plaatsen van stilte. Navolging, leegstand en hergebruik.

Meer informatie en aanmelden: www.tiu.nu/ReligieusLeven of in de agenda op de website van de KNR

Vraag en aanbod

Gevraagd: Input voor Missionaire Agenda

Missionaire Agenda is het tijdschrift van KNR en uitgeverij Abdij van Berne dat vier keer per jaar verschijnt. Het is in de eerste plaats bedoeld voor parochiële vrijwilligers op het gebied van Missie, Ontwikkeling en Vredeswerk, maar gaat ook naar andere geïnteresseerden. Naast de informatie over de campagnes van de verschillende organisaties op het kerkelijke collectenrooster, laten we in het blad ook graag voorbeelden zien van MOV-groepen en parochies die op een bijzondere wijze vormgeven aan hun werk en activiteiten. In het verleden kwam die informatie vaak vanuit de diocesane missiesecretarissen die nauwe contacten onderhielden met de parochies. Helaas is het aantal uren, dat missiesecretarissen beschikbaar hebben voor hun werk, zodanig afgenomen dat ze minder contacten hebben met de lokale groepen. De redactie is daarom op zoek naar andere informatiebronnen.

We zijn daarom op zoek naar religieuzen die betrokken zijn bij het werk in parochies en ons kunnen informeren over goede voorbeelden en leuke, creatieve activiteiten die worden georganiseerd door MOV-groepen.

Meer informatie: www.missionaire-agenda.nl. Tips zijn welkom op: communicatie@knr.nl

GvL bundels

Het Stadsklooster San Damiano is op zoek naar extra GvL bundels en dan de bruine variant. Mogelijk liggen er bij een religieuze familie hier of daar bundels ongebruikt op de plank of wordt er een goede bestemming voor gezocht als er een klooster of community wordt opgeheven?

U kunt contact opnemen met broeder Fer van de Reijken, fervdreijken@gmail.com.

om een van de etappes mee te lopen of zelf een eigen pelgrimstocht te organiseren naar 's-Hertogenbosch. De tocht start met een viering in de Obrechtkerk in Amsterdam en eindigt opnieuw met een viering in de Sint Janskathedraal in 's-Hertogenbosch.

Wie (een deel) mee wil lopen, wandelaars wil sponsoren of de vieringen wil bij wonen vindt alle informatie op www.walkforhoms.nl

Diocesane dag voor religieuzen Den Bosch

“Religieuzen hebben een belangrijke taak, ook als ze ouder worden.” Dat zei Hilde Kieboom van Sant’Egidio Antwerpen. Zij was uitgenodigd om tijdens de diocesane religieuzendag van het bisdom Den Bosch te komen spreken.

De dag begon met een eucharistieviering in de Sint Janskathedraal. Daarna vertrok het gezelschap van zo’n honderd religieuzen naar het Sint Janscentrum voor lunch, ontmoeting en om te luisteren naar het verhaal van Hilde Kieboom.

Sant’Egidio is in de jaren ’70 ontstaan in Rome als een netwerk van vrienden die de armen wilden dienen en ’s avonds samen kwamen om het evangelie te lezen. Vanuit de gedachte van het tweede Vaticaans Concilie: als het hart verandert, kun je ook de wereld veranderen. En het evangelie is de motor van deze verandering. De groep kwam elke avond samen in de kerk van Sant’Egidio (de Heilige Egidius), vandaar de naam.

Gebed en de armen dienen horen duidelijk samen bij deze lekenbeweging. Overdag dienen zij de armen en in de avond staat het gebed open voor iedereen, ook zoekenden. Inmiddels is Sant’Egidio uitgegroeid tot een internationale lekenbeweging die actief is o.a. Afrika en veel landen in Europa. Er is een sterke lokale verantwoordelijkheid, maar zeker ook een internationale verbondenheid. Hilde zelf is lid van het internationale hoofdbestuur.

De diocesane dag staat in het teken van Sint Jozef, in aansluiting bij het Sint Jozefjaar. Hilde: “Jozef is de stille werker op de achtergrond, hij is zwijzaam en rechtvaardig en dienaar bij uitstek. Jozef zelf komt in het Evangelie niet aan het woord. Drie maal verschijnt er een engel in zijn droom en driemaal stelt hij zich dienstbaar op. De rode draad in de drie verhalen rond Jozef is steeds dat hij gehoorzaam en trouw is aan God en zich beschermend opstelt naar Maria en het kindje Jezus. Hij doet dat zonder vragen te stellen.”

“De nood tot bescherming is in onze tijd ook hoog,” vervolgt zij haar verhaal. “Gebed is ook een vorm van bescherming bieden. En daar ligt een taak voor de religieuzen. Hoe oud je ook bent, het is belangrijk om de geest open te houden voor de noden in de wereld en die mee te nemen in het gebed.”

Migranten en vluchtelingen zijn de mensen die in onze tijd speciale bescherming nodig hebben. Sant’Egidio

zet zich daar al lange tijd voor in. We zullen ons moeten open stellen voor deze nieuwkomers. Migratie is van alle tijd en mensen zullen altijd blijven trekken naar een betere toekomst. Sant’Egidio werkt met een protocol voor een humanitaire corridor voor vluchtelingen in Syrië om hen veilig naar Italië en Frankrijk te laten komen. Ze worden vooraf gescreend en worden opgevangen door lokale groepen. Op dit moment wordt gewerkt aan eenzelfde protocol voor Afghanistan.

Religieuzen en alle christenen kunnen een verschil maken voor deze mensen door een andere stem te laten horen, die tegen de groeiende protesten en negatieve geluiden ingaat.

Een andere groep die in onze tijd bescherming vraagt, zijn de ouderen. Dat werd in de coronacrisis, en zeker in de eerste periode, nog eens duidelijk. Ouderen hebben de prijs betaald voor de manier waarop we met hen omgaan. Zij kwamen in volledige isolatie in grote instellingen. Voor Sant’Egidio zijn deze instellingen niet de oplossing. Een mens is daar niet voor gemaakt. Hilde: “We werken aan een weefsel rond mensen om zo lang mogelijk in hun eigen omgeving te kunnen blijven.”

In een aantal projecten van Sant’Egidio Antwerpen komt de aandacht voor deze twee groepen samen. Ouderen die als taalmaatjes fungeren voor jonge migranten en kinderen uit achterstandswijken. Ouderen hebben veel waarde voor de samenleving, met hun kennis en ervaring.

Het werken aan gemeenschapsofbouw en netwerken is een van de voornaamste taken van Sant’Egidio. Daarmee wordt ook gewerkt aan kerkopbouw. Met name jonge mensen zijn open en nieuwsgierig en wordt soms geraakt. Wat dat betreft blijft Hilde dan ook met vertrouwen naar de toekomst kijken.

ERICA OP ’T HOOG

Column

Vanaf dit nummer heeft het KNR Bulletin een nieuwe columnist. Antoon van der Steen schreef voorheen regelmatig columns voor de COR Nieuwsbrieven. Nu deze uitgave is gestopt, is hij bereid gevonden zijn gedachten met ons te delen in het Bulletin.

Een herfstachtig visioen

In de herfst worden we geconfronteerd met het vergankelijkheid van het leven. De natuur maakt zich klaar om de winter in te gaan.

In deze periode vierten we in onze kloostergemeenschappen Allerzielen en Allerheiligen.

De vraag is hoe doen we dit? Is het vooral een kerkelijke, liturgische viering vanaf priesterkoor of is het een viering waarbij het rouwgevoel van de religieuzen een centrale plaats mag innemen. Hoe gaan we in onze kloosters om met de herfsttijd van het religieuze leven? Hoe kunnen we aandacht besteden aan de herfst in het leven van iedere religieus?

Mogen, kunnen, religieuzen rouwen? Hebben we aandacht voor onverwerkte rouw? Hoe snel gaan we over tot orde van de dag? Op welke manier besteden we aandacht aan het verlies binnen de kloostermuren, binnen de gemeenschap? Hoe gaan we om met het constante, niet aflatende, verlies van medebroeders en medezusters. Hoe gaan we om met het verlies van gemeenschap, gemeenschapszin? Kortom wat doen we met het individuele rouwproces en dat van de gemeenschap? Zo maar wat vragen die bij mij als pastor opkomen bij het vierten van Allerzielen en Allerheiligen in onze kloosters.

Voor veel religieuzen is het niet gemakkelijk om met de herfst van het leven om te gaan. Op de eerste plaats omdat er geen cultuur is van afscheid nemen, van rouwverwerking. Voor individuele rouw is vaak weinig of geen aandacht. Binnen de gemeenschap zwijgt men en doet men alsof er niet gerouwd mag, kan, worden. Rouwen om het verlies van een mede-religieus. Rouwen om het verlies van een maatje? Rouwen om het verlies van gemeenschap, gemeenschapszin. Rouwen vanwege eenzaamheid. Rouwen wegens het ‘voltooid leven’. Rouwen vanwege het verlies van perspectief, het verlies van toekomst. Rouwen omdat...

Hier ligt voor het pastoraat binnen de kloostermuren een zee aan werk. Maar wie durft het aan en nog belangrijker: hoe doen we dit? Het zou goed zijn om in deze herfsttijd van het kloosterleven met een aantal deskundigen bijeen te komen om handreikingen te ontwikkelen waarmee men binnen de kloostermuren aan de slag kan, zodat er meer aandacht en tijd kan, mag zijn om te rouwen.

De KNR zou in deze het voortouw kunnen nemen. Laat ze een werkgroep van mannen en vrouwen, religieuzen en niet religieuzen oprichten met als opdracht: ontwikkel materiaal en werkvormen waarmee er ruimte kan komen om verlieservaringen een plek te geven. Om te leren rouwen binnen de kloostergemeenschap. Een visioen bij Allerzielen 2021 en blijft het daarbij of ????

ANTOON VAN DER STEEN
EMERITUS PASTOR

Antoon van der Steen noemt zichzelf een niet-religieus in hart en nieren.

Woonachtig in Veghel, getrouwd met Hermien, vader van twee volwassen dochters en van twee kleinkinderen. Al vanaf een jaar of twaalf betrokken geweest bij het wel en wee van de broeders van Joannes de Deo. Vanaf 2008 bestuurslid van de broeders van Joannes de Deo Nederland en sinds een jaar of acht voorzitter. In 2007 benoemd als pastoraal werker binnen de Pastorale Eenheid Veghel. In 2014 pastor geworden voor de zusters Franciscanessen van Veghel. Sinds zijn pensioen in 2017 verleent hij vanaf de zijlijn nog allerlei hand- en spandiensten aan de zusters.

Boeken en beelden

Vrijheid & Verwarring

Kloosterleven in de jaren '60

Zo'n zestig jaar geleden begint het decennium dat het religieuze leven in katholiek Nederland grondig zal veranderen. In het boek *Vrijheid & Verwarring. Kloosterleven in de jaren '60* wordt deze verandering met unieke foto's in beeld gebracht en beschreven. Het boek verschijnt bij de gelijknamige tentoonstelling in Museum Kronsburg.

In de jaren 1960 komt van binnen de katholieke kerk en van buitenaf een ongekende vernieuwingsbeweging op gang. In korte tijd wordt het (bijna) monopolie van de reguliere geestelijkheid op zorg en onderwijs opgegeven en verandert de visie op de missie radicaal. Sommige kloosterordes gaan het marxistisch gedachtegoed omarmen, contemplatieve vrouwenkloosters openen de poorten en laten de tralies in de bezoeken kamers verwijderen. De veranderingen worden door sommigen met vreugde ontvangen, anderen vinden het te snel gaan. Maar voor velen in de buitenwereld gaan de omwentelingen achter de kloostermuren nog niet snel genoeg. Het resulteert in verwarring, verdeeldheid, verdriet en een moeizaam proces van heroriëntatie.

Het boek *Vrijheid & Verwarring* belicht en verbeeldt deze drastische omwenteling in de katholieke kerk, en in de kloosters in het bijzonder, en maakt een balans op van de blijvende waarde van het kloosterleven voor vandaag. Met bijdragen van onder meer Zr. Angela Holleboom osc, abdis van het Clarissenklooster in Meggen, norbertijn Joost Jansen, kerkhistoricus Theo Salemink en cultuurtheoloog Frank Bosman.

De tentoonstelling *Vrijheid & Verwarring. Kloosterleven in de jaren '60* wordt gehouden van 7 november 2021 t/m 6 maart 2022 in Museum Kronsburg in Uden. | *Vrijheid & Verwarring. Kloosterleven in de jaren '60*. Uitgeverij Berne Media | uitgeverij abdij van berne i.s.m. Museum Kronsburg. Prijs: €19,95. ISBN 9789089724359

Portretten van de Norbertinessen

Ter gelegenheid van het 750 jarig bestaan van priorij Sint-Catharinadal van de norbertinessen, bieden de gemeentes Breda, Oosterhout en Wouwe de zusters een geschenk aan.

Het klooster werd gesticht in Wouwe, maar verhuisde al snel naar Breda vanwege overstromingen in West-Brabant. Aan de bloeiperiode in Breda kwam een einde door de Reformatie. De zusters vertrokken in 1647 naar slotje de 'Blauwe Camer' in Oosterhout. Tot op de dag van vandaag verblijven de zusters Norbertinessen in Oosterhout in wat ook wel de Heilige Driehoek wordt genoemd.

Drie Bredase erfgoedorganisaties hebben het initiatief genomen om in overeenstemming met de zusters de bekende Nederlandse portretfotograaf Koos Breukel uit te nodigen om een serie portretten te maken van de zusters die de geschiedenis van de orde voortzetten.

Koos Breukel staat bekend om zijn integere, markante en tegelijkertijd sobere portretten. Deze hedendaagse portretten van de zusters zullen te zien in de verschillende Brabantse steden waar de zusterorde in haar geschiedenis gevestigd is geweest en nog steeds gevestigd is. Bij de tentoonstelling verscheen een publicatie van de portretserie met teksten van de historica Femke Deen. Zij interviewde de twaalf zusters

De tentoonstelling opent in oktober in Wouwe in de Sint Lambertus Kerk en wordt vervolgens in november in de Grote Kerk Breda tentoongesteld en vanaf mei 2022 is de tentoonstelling in de Basiliek in Oosterhout te zien. De tentoonstelling is op alle locaties gratis te bezichtigen.

De norbertinessen van Sint-Catharinadal. Sint-Catharinadal 750 jaar. Koos Breukel en Femke Deen. Uitgeverij Lectures. Prijs €20,00. ISBN: 9789462264250

Werken van Liefde

Vijf diocesane zustercongregaties

Werken van Liefde bevat geschiedenissen van de vijf diocesane zustercongregaties in het bisdom Haarlem-Amsterdam: de Vrouwen van Bethanië, de zusters van de H. Juliana van Falconieri, de zusters van 'De Voorzienigheid', de augustinessen van Heemstede en de Ursulinen van Bergen.

Dergelijke congregaties vallen onder de bijzondere zorg van de plaatselijke bisschop. Het boek beschrijft hun enorme inzet en toewijding op het terrein van de zieken- en bejaardenzorg, jeugdwerk en sociale zorg, onderwijs en missie waarmee zij een belangrijke bijdrage aan het welzijn in Nederland hebben geleverd. Zo stonden in 1930 aan 42% van alle ziekenhuisbedden katholieke broeders en zusters.

Het boek volgt de vijf congregaties in de verschillende maatschappelijke en kerkelijke ontwikkelingen en schets daarmee een beeld van een tijd waarin liefdewerk centraal stond.

Werken van Liefde. Vijf diocesane zustercongregaties. Michel Bakker. Uitgeverij Loutje. Prijs: € 19,50. ISBN: 9789491936326

Met de moed der hoop

Een geschiedenis van de Vrouwen van Bethanië

Een groepje geëngageerde katholieke vrouwen be-

gon in 1919 een avontuur. Onder de naam 'Vrouwen van Bethanië' stelden zij zich ten doel mensen op het spoor van God te brengen. De grondlegger van hun beweging was de jezuïet Jacques van Ginneken. Gekleed in burger maar gebonden aan geloften vestigden zij zich in de grote steden waar de nood aan een bevrijdende en menslievende God volgens hen het hoogst was.

De Vrouwen van Bethanië raakten vertrouwd met jong en oud, arm en rijk, laag- en hoogopgeleiden van alle stromingen en gezindten. Niet alleen in Nederland, ook in Oostenrijk, Rome, de Verenigde Staten en Spanje hebben zij geloofsbegeleiding gegeven en mensen geestelijk en sociaal-maatschappelijk bijgestaan, overtuigd van een heilige ruimte in ieder mens.

Naast het verhaal over hun collectieve geschiedenis en spiritualiteit, bevat het boek ook bijzondere en persoonlijke verhalen van de vrouwen. Het zijn krachtige getuigenissen van hoop en vertrouwen, van doorleefde spiritualiteit die inspireert en motiveert.

Met de moed der hoop. Een geschiedenis van de Vrouwen van Bethanië. Gabriëlle Dorren. Uitgeverij Verloren. Prijs: € 35,00. ISBN: 978908704909

Agenda

2022

- 13 januari:** Webinar Synode met Myriam Wijlens, ONLINE
- 4 februari:** Dag voor jonge religieuzen, NADER TE BEPALEN
- 7 februari:** eerste bijeenkomst Synode, ONLINE
- 22 februari:** tweede bijeenkomst Synode, ONLINE
- 10 maart:** derde bijeenkomst Synode, ONLINE
- 30 maart:** vierde bijeenkomst Synode, ONLINE
- 18 april:** studiedag Synode, NADER BEPALEN
- 22 april:** Atelierdag, NADER TE BEPALEN
- 8 mei:** Roepingenzondag, LANDELIJK
- 15 mei:** Open Kloosterdag, LANDELIJK
- 21 oktober:** Atelierdag, NADER TE BEPALEN
- 9 juni:** AV, 's-HERTOGENBOSCH
- 17 november:** AV, 's-HERTOGENBOSCH

The bottom half of the page features a silhouette illustration of three camels and their riders against a dramatic sunset sky with purple, orange, and blue hues. The camels are walking from left to right across a dark horizon line.

Ga voor ons uit,
Gij die onze toekomst zijt.
Laat ons nieuwe wegen zoeken
En met elkander stand houden
In alle onzekerheid.
Maar geef ons de zekerheid
Dat ook vandaag uw kracht werkzaam is
En dat gij voortdurend de wereld vernieuwt
Door Christus onze heer

Frans Cromphout sj
Uit: Van Allerheiligen tot Kerstmis